VROUWEN VU HULP

NAME DES HEEREN ONSE HULPE SIJ IN DEN

VRIJE UNIVERSITEIT
BIBLIOTHEEK

v/h privaat grondbezit.

ratie.

en ideaal)

Over opvoeding en Alg. ontwikkeling.
Waarom zijn wij ziek? Hoe kunnen wij gezond worden?
De leugens v/h verraadrapport (1903)

De Sociaaldemokraten in de Tweede Kamer.

Toen, in 1897, de twee eerste leden der Sociaaldemokratische Arbeiderspartij in het Nederlandsche parlement zitting namen, P. J. Troelstra, gekozen door het distrikt Tietjerksteradeel en H. van Kol gekozen door het distrikt Enschedee, was er onder de sociaaldemokratische arbeiders in ons land, groote vreugde.

Steeds hadden de elkander opvolgende regeeringen en Kamers gedaan als waren slechts de kapitalistische belangen de verdediging en de bescherming waard. Met uitzondering van den heer Domela Nieuwenhuis die van 1888 tot 1891 lid der Tweede Kamer was, had in de Tweede Kamer nooit een vertegenwoordiger van de arbeiders als klasse, gezeten.

Thans nu wij staan aan den vooravond van nieuwe verkiezingen, stelt de partij, wier leden de arbeidersklasse hebben vertegenwoordigd in het parlement, er prijs op een overzicht te geven van wat hare gekozenen daar deden, ten einde te doen beoordeelen of het vertrouwen dat gesteld werd in hare kandidaten en daardoor in haar zelf, goed of niet goed was geplaatst.

Vooraf dienen wij nog op te merken dat door de verkiezing van J. H. Schaper in Februari 1899 te Veendam, de Sociaaldemokratische Kamergroep met een lid werd versterkt.

Eerste Jaar.

Het eerste debat, dat na de verkiezingen van 1897 in de Tweede Kamer werd gevoerd, liep ook over het beginsel, dat tot grondslag ligt aan het bestaan der zelfstandige arbeiderspartij, nl. **den klassenstrijd**. Bij de algemeene beraadslagingen over de Staatsbegrooting kwam de heer De Boer, afgevaardigde voor Zaandam, er tegen op, dat door de Soc.-dem. de klassenstrijd werd gebracht in het parlement, waarop hem door Troelstra werd geantwoord: de klassenstrijd *bestaat* en een parlement, dat een weerspiegeling moet zijn van het volk, is dit niet meer als de klassenstrijd er niet gebracht wordt. Juist tengevolge van het bestaan van den klassenstrijd, worden in de moderne landen socialisten in de parlementen gekozen.

En Van Kol kon er op 1 Dec. 1897 op wijzen hoe „de geheele geschiedenis ten slotte niet anders is dan een eeuwenlange reeks van klassenstrijden". „Wij weten," zoo zeide hij, „dat de weinigen, die over de schatten van den aardbol beschikken, ten slotte degenen zijn die voordeel hebben bij het bestaande, terwijl de groote massa van de onterfden voordeel heeft bij de komende, wordende maatschappij."

Daarom is er strijd tusschen de onterfden en de bezitters en die klassenstrijd kan niet blijven buiten het parlement.

Het einddoel van den klassenstrijd, is **de socialistische maatschappij**, waarvan bij het eerste debat ook sprake was. Troelstra zeide toen, in antwoord aan de Boer, (die gezegd had dat elke maatschappij moest gevestigd blijven op: belooning naar verdienste en de mensch zelf beschikker over zijn lot) dat van deze beide zaken in de bestaande maatschappij in het geheel geen sprake is. „Het bezit der ekonomische machtsmiddelen door de kapitalistische klasse, is juist de groote oorzaak van de onzelfstandigheid der groote massa. Werd die oorzaak weggenomen, zoodat ook de groote massa deel zal hebben aan den grond en de arbeidsmiddelen, dan is ook de eerste voorwaarde vervuld van zelfbeschikking, vrijheid en loon naar verdienste."

Deze korte aanhalingen mogen volstaan om aan te toonen op welk beginselstandpunt de Soc.-Dem. in de Tweede Kamer zich hebben gesteld.

Verder zal den lezer blijken, wat ze aan hen hebben, met een opsomming van wat zij in het parlement deden.

Bij de algemeene beraadslagingen over de begrooting trad Troelstra krachtig in het strijdperk voor **algemeen kiesrecht**. Wanneer nog iets tot stand zal komen, wat werkelijk gevoeld wordt door de arbeidersbevolking als eene ingrijpende verbetering, dan zal de invoering van algemeen kiesrecht toch daaraan moeten voorafgaan, welke waarheid hij stelde tegenover het voorwendsel dat de regeering gebruikte om de kiesrechtkwestie niet in handen te nemen, nl. dat daardoor de sociale hervorming zou worden vertraagd. „De Regeering gebruikt de sociale hervormingen als vluchthaven, omdat zij zich niet durft wagen in volle zee".

Bij diezelfde gelegenheid trad Van Kol krachtig op tegen de verdere voortzetting van den **Atjeh-Oorlog**.

Gedreven door annexatie-geest, door de zucht om nog meer landen te veroveren, werd reeds meer dan een kwart eeuw geleden deze oorlog begonnen, en nog is het einde niet te voorzien. Men had voorwendsels gezocht om den krijg aan te vangen, niet wetende wat daarvan de gevolgen, hoe hardnekkig het verzet dier dappere Atjehers zou wezen. Vreeselijk waren de gevolgen van dien zoo misdadigen, roekeloozen eersten stap. Tal van menschen verloren het leven, millioenen gouds werden verspild; wreedheden werden bedreven, moord, verraad en brandstichting werden gepleegd, tal van gruweldaden bedreven. Wij zijn dus verplicht, in naam van menschelijkheid en recht, zoo snel mogelijk een einde te maken aan den Atjeh-krijg; de Atjeh-kanker moet worden uitgesneden. Met dat doel werd aan de Kamer overgelegd de volgende motie: „De Kamer, overwegende dat de oorlog met Atjeh als een nationale ramp moet worden beschouwd;

overwegende, dat het wenschelijk is de natie in te lichten omtrent de beteekenis van den oorlog voor Nederland en Nederlandsch-Indië;

overwegende dat de herhaalde wisseling onzer gedragslijn in Atjeh, zonder dat in den loop van 24 jaren het einde van den oorlog is bereikt, de vraag doet rijzen, of het volhouden van den oorlog wel wenschelijk en mogelijk is;

verzoekt de Regeering eene onpartijdige commissie te benoemen die binnen een jaar rapport zal uitbrengen over de moreele, politieke en financieele gevolgen van den oorlog sedert zijn aanvang, over de vermoedelijke gevolgen der thans gevolgde tactiek en over de mogelijkheid en wenschelijkheid, den oorlog te beeindigen, met behoud onzer volkenrechtelijke stelling op Sumatra."

Deze motie, eenvoudig ten doel hebbende de natie in te lichten over de werkelijke toestanden op Noord-Sumatra, vond in den aanvang steun bij de radikalen Stoffel, Nolting en Ketelaar, die met de drie socialisten deze motie steunden. Bij de stemming echter deinsden zij terug en werd, na uitvoerige beraadslaging, deze motie verworpen met 72 tegen 3 stemmen, die van Troelstra, v. d. Zwaag en Van Kol, doch niet dan nadat het tot een vrij heftig tooneel gekomen was, toen Troelstra er op aandrong dat men zou zeggen, welke voordeelen van kooplieden, plantagebezitters en reeders met voortzetting van den oorlog gebaat waren.

Het volk zou niet worden ingelicht, het zou niet weten welke zware offers die oorlog geëischt heeft en nog zal eischen, noch welke bizondere belangen voordeel hebben bij de voortzetting van dien gruwzamen en onrechtvaardigen oorlog.

Ook voor andere hervormingen in Indië werd door Van Kol krachtig opgekomen. Tegen zwaardere belasting van den Javaan, voor opheffing van alle dwangcultuur, voor bestrijding van den woeker der Arabieren en Chineezen, beter inlandsch onderwijs, voor recht van drukpers en vereeniging en vergadering voor de Indo's.

Bij diezelfde begrooting werd het eerste geld gevraagd voor de uitbreiding van het Nederlandsche gezag op **Nieuw-Guinea.** Van Kol kwam daar sterk tegen op, omdat die vestiging ons nieuwe kosten en misschien nieuwe oorlogen op het lijf zal halen. De voorspellingen van Van Kol zijn uitgekomen, want in 1900 werden op Nieuw-Guinea drie officieren van ons Indische leger, door Inlanders vermoord, welke moord tot nog toe ongewroken is gebleven, zeker ook enkel maar omdat wij tot wraak geen kans zagen.

Bij de behandeling der Binnenlandsche begrooting had een debat plaats over de **landbouwtoestanden,** waarbij Troelstra allereerst schadevergoeding vroeg voor de boeren, die zooals in de Troonrede was erkend, groot nadeel hadden geleden door de veeziekte. Hij wilde dat men bij de wet de grondeigenaren zou verplichten hunne pachters in de geleden schade tegemoet te komen, door hun een evenredig deel der pacht kwijt te schelden, terwijl men de kleine boeren ontheffing van lasten dient te verleenen.

Ter bestrijding der werkloosheid op het platteland wenschte Troelstra, „dat van gemeentewege aan arbeiders zooveel grond in gebruik wordt gegeven, dat menigeen, die vroeger arbeider in loondienst was, dien loondienst zou kunnen verlaten en in de bebouwing van dien grond, aanvankelijk met hulp van de gemeente, een fatsoenlijk bestaan voor vrouw en kinderen zou kunnen vinden." Verder wees hij er op, hoe verschillende afdeelingen der Friesche vereeniging „Door arbeid tot verbetering" zich hebben verklaard vóór opneming in de pachtkontrakten van eene bepaling waarbij de boer-werkgever verplicht wordt, om zomer en winter een bepaald minimum getal arbeiders in dienst te houden. „Wanneer zoodanige bepaling in de

pachtkontrakten werd opgenomen, dan diende tevens gezorgd te worden, dat de kosten daarvan niet neerkwamen op den boer-pachter, maar werden gebracht ten laste van den landheer."

Op deze wijze werd bij de begrootingsdebatten geijverd ter verbetering van den **toestand der veldarbeiders**, dien Troelstra in de volgende woorden schetste:

„Het is een feit, dat de loonstandaard van bijna de helft der Nederlandsche arbeiders — ik heb het oog op de 365.000 veldarbeiders — volgens de officieele gegevens, die verstrekt zijn door de Regeeringskommissie 10 jaar geleden, al zeer laag moet worden genoemd. Onmogelijk kan worden aangenomen, wanneer men kennis neemt van de loonen, in dat rapport voorkomende, dat die groote groep arbeiders op voldoende wijze in haar levensonderhoud kan voorzien.

Wij vinden daar, dat vaste arbeiders te Geldermalsen een dagloon verdienen van 60 cent met wat aardappelland en dat losse arbeiders in den oogsttijd, waarin de loonen het hoogst zijn, 80 cents tot f 1.— per dag kunnen verdienen. Wij vinden in dat rapport medegedeeld omtrent Raalte, dat de vaste arbeiders zonder kost in die plaats een dagloon verdienen van 80 cent, terwijl in den winter het loon is gedaald tot 50 en 40 cent."

Hij sprak de stelling uit, „dat de gemiddelde loonen der landarbeiders in Nederland niet hooger dan op f 4 per week kunnen worden gesteld."

Hoewel er niemand in de Kamer opstond om deze cijfers te weerleggen, zweeg de Regeering over alles, wat zoowel over de boeren als de arbeiders in het midden werd gebracht.

Krachtig werd door de Soc. Dem. opgetreden voor de **lotsverbetering der arbeiders**, direkt of indirekt in dienst van het Rijk of in dienst van door het rijk gekoncessioneerde bedrijven.

Troelstra sprak 30 Nov. 1897 de meening uit, dat door den **8-urigen arbeidsdag** dien men, om een begin te maken, reeds thans voor rijkswerklieden en in de grootindustrie zou kunnen invoeren, „gedurende vrij langen tijd eene vrij belangrijke vermindering van werkloosheid zou kunnen worden bereikt".

Op de lange diensttijden van het **spoorwegpersoneel** wees Van Kol op 21 Dec. 1897; hij toonde het onvoldoende aan van art. 113 van het Algemeen Reglement op de spoorwegen, hetwelk zoo werd opgevat, dat iemand, die 's nachts om 1 uur het werk verliet, reeds om 9 uur 's morgens weer aan den arbeid kon worden gezet. Dit reglement maakte het mogelijk, dat iemand 18 à 22 uur achtereen moest werken. Voorbeelden werden aangehaald o.a. van een machinist H. IJ. S. M. (Rotterdam) en een kondukteursdienst (Station Utrecht C. S.) die diensttijden hadden van gemiddeld per dag ruim 14 uur. Hij sprak van de afbeuling van het personeel gedurende het badseizoen te Scheveningen, wanneer machinisten vaak niet langer dan 4 à 5 uur rust hebben per nacht.

Hij deelde mede, dat in België in 1894 de maximum-arbeidstijd van het treinpersoneel tot 12 uur is verlaagd, en in Frankrijk op 10 uur is gesteld. Hij vroeg voor het machine-personeel hoogstens 10 en voor het overige personeel hoogstens 12 uur per etmaal met minstens 1 uur schafttijd na 5 of 6 uren dienst.

De Minister van Waterstaat zegde wijziging van art. 113 toe, doch wees er op, dat onder de diensttijden ook de uren van stilliggen zijn begrepen. Van Kol wees er op, dat de menschen dan toch van huis zijn, en door heen- en weerloopen, voor anderen invallen enz. nog vele uren moeten werken, die niet op de dienstregeling staan.

Met dit optreden heeft Van Kol groot succes gehad. Art. 113 is thans in zoover gewijzigd, dat de minimum-nachtrust van 8 op 10 uur uur is gebracht. Bovendien is voldaan aan Van Kol's eisch, om den diensttijd voor het machine-personeel op 10 uur te brengen, terwijl de Minister heeft bepaald, dat de hoogste diensttijd voor het treinpersoneel 12 en voor het stationpersoneel 14 uur met 2 schafturen zal zijn. Verder zijn de Maatschappijen verplicht, het personeel 26 vrije dagen per jaar te geven, waaronder minstens 20 zondagen.

Deze veranderingen traden met Februari 1900 in werking.

Van der Zwaag toonde aan, hoe lang de **spoorwegwachteressen** daags gebonden zijn: van 15 tot 17 uur op verschillende lijnen; soms tot 1 à 2 uur in den nacht. En dat voor een loon van 25 cent per dag.

Over de lange diensttijden van het **stoomtrampersoneel** klaagde Troelstra bij de behandeling van den stoomtram Ede-Nijkerk. Uit de Enquête haalde hij staaltjes aan van drie achtereenvolgende diensten van 17$^1/_2$, 17 en 8 uur, diensten van 18$^1/_2$—26$^1/_2$, 19$^1/_2$, 18$^1/_2$—21$^1/_2$, 9$^1/_2$ uur enz.; 16$^1/_2$, 16, 13 uur enz. Hierbij sprak Troelstra ook over de concessie aan den heer Sanders voor een lokaal-spoorweg te Haarlem, waarin de Regeering een maximum diensttijd van 14 uur toestaat, wat z.i. een eigenaardige soort van „bescherming" is.

Van Kol behandelde verder de afbeuling waaraan de **verpleegsters in de ziekenhuizen** vaak zijn overgeleverd, waarbij het eens per week voorkomt, dat ééne verpleegster 26$^1/_2$ uur op de been blijft (in het Akad. Ziekenhuis te Leiden).

Over de lange diensttijden die te Rotterdam voorkomen onder de **Rijksambtenaren**, belast met den bewakingsdienst op de schepen, klaagde Troelstra bij de begrooting van Financiën. Hij drong er op aan, dat personeel aldaar met 30 te vermeerderen. De Minister stemde toe dat verbetering noodig was en heeft sedert aan den geuiten wensch voldaan.

Troelstra drong nog aan op betere loonen voor de **militaire bakkers**, alsook op afschaffing van nachtarbeid, betaling van de Christelijke feestdagen en hooger loon voor overwerk. Ook voor de **Rijkskleermakers** trad hij op en ondersteunde hij een verzoek van den Alg. Ned. Kleermakersbond, dat de kleermakers die werken voor de Centrale magazijnen te Delft, Woerden en Amsterdam, als vaste Rijkswerklieden mogen worden aangesteld in Rijkswerkplaatsen met een geregelde arbeidstijd en een minimum loon.

Had de minister de vragen inzake de militaire bakkerijen gunstig beantwoord, van die de kleermakers betreffende wilde hij niet weten. Van de **Rijnspoorwegbeambten** wier belangen bij de overdracht der maatschappij niet meer naar behooren zijn behartigd, trad Van Kol nog in 't krijt, terwijl Van der Zwaag opkwam tegen het te zwaar beladen van de **postboden** die tot 18 kilo's mee moeten dragen, afstanden van uren en uren ver. Voor de **kommiezen der belastingen** hield Troelstra bij de behandeling der begrooting van

financiën een rede om in aansluiting over de eischen der vereeniging van die kommiezen o. a. te vragen: betere belooning der kommiezen 4e klasse en tusschenkomst van rijkswege om in kleinere plaatsen voor woningen te zorgen. En deze punten gaf de regeering toe, in het laatste echter zeer onvoldoende. Voor de **oppassers** in het marinehospitaal te Den Helder vroeg Troelstra het recht om thuis te mogen eten opdat zij een weinig van hun familieleven kunnen profiteeren. Dit verzoek werd afgewezen. Bij de behandeling der marinebegrooting op 4 Mei 1898 vertoonde Troelstra een staaltje van het **voedsel der matrozen**, nl. een brok groenbeschimmelde halfvergane groene erwten, afkomstig van het wachtschip *Adolf van Nassau*. Van deze soort erwten was soep gekookt, die niettegenstaande de klacht der manschappen was goedgekeurd door officieren, en stinkende gegeten. Ook kwam Troelstra op tegen het **verstrekken van jenever** aan boord.

Troelstra vroeg om te beginnen 6 **rijksbeurzen aan de polytechnische school** toe te staan aan onbemiddelde talentvolle jongelieden. Bij de begrooting van 1899 antwoordde de minister dat na de reorganisatie der school, de beurzen zullen worden ingesteld.

Van Kol wees er op 21 Dec. 1897 op, hoe het Rijk, dat voor den Rotterdamschen waterweg f 36,600,000 betaalde, voor het Noordzeekanaal reeds f 37,600,000 en voor het Merwedekanaal meer dan 21 millioen uitgaf, de **kanalisatie van Westerwold** liet liggen niettegenstaande de provincie Groningen 25 pCt. der kosten wil betalen.

Geprotesteerd werd door de soc. dem. tegen verschillende afkeurenswaardige dingen:

De regeering had f 30000 uitgetrokken voor meer **ridderorden**, en voor ontvangst van Indische vorsten, voor de buitenlandsche pers enz. f 100,000, waartegen de soc. afgevaardigden krachtig opkwamen.

De regeering had, blijkbaar in strijd met de wet, twee buitenlanders, Biller en Kronauer, over de grenzen laten zetten omdat ze anarchisten waren, tegen welke **aanranding der politieke vrijheid** door V. d. Zwaag, gesteund door de soc. dem., werd geprotesteerd.

Troelstra bracht in dit jaar tweemaal de **zaak-Hogerhuis** in het parlement. De eerste keer bij de behandeling der begrooting van Justitie op 8 Dec. 1897, toen hij een uitvoerige rede hield over deze zaak die ten gevolge had dat de minister de aanklacht wegens meineed tegen den getuige Haitsma deed vervolgen. Deze aanklacht lokte daarop de bekende beschikking van den officier van Justitie uit, die een ware akte van beschuldiging was tegen de strijders voor der Hogerhuizen vrijheid. Op deze beschikking oefende Troelstra in de Kamerzitting van 14 Juni 1898 een vernietigende kritiek uit. Zijn motie waarin de wensch werd uitgesproken dat de Hogerhuizen in vrijheid zouden worden gesteld, werd alleen door de socialisten gesteund en kwam zoodoende niet eens in behandeling.

Bij het Hoofdstuk Binnenlandsche Zaken kwam Troelstra op tegen de verkeerde en ondemokratische **toepassing der kieswet** in vele gemeenten, alsook over de uitleggingen die men overal er op na hield, om zooveel mogelijk arbeiders van de stembus te weren. Met eenige zijner bezwaren is bij de later gevolgde wijziging rekening gehouden.

De heer De Savornin Lohman beweerde op 13 Dec. 1897, dat de

soc. dem. onderwijzers **politieke propaganda in de school** beoefenen. Troelstra vroeg namen en feiten, doch die werden niet gegeven. Daarop vroeg hij den minister of hij de **vrijheid der onderwijzers** buiten de school wenschte geëerbiedigd te zien, waarop bevestigend geantwoord werd.

In zake **militairisme** deden de arbeidersafgevaardigden zich herhaaldelijk kennen als besliste anti-militairisten.

Van Kol en Van der Zwaag protesteerden tegen de begrooting van oorlog, terwijl Van Kol tegenover het staande leger stelde den eisch der S. D. A. P.: algemeene weerplicht. De Minister van Marine Jansen, die weer een nieuw oorlogschip wilde bouwen, viel, met behulp der 3 socialisten. Hadden deze anders gestemd, zoo zou de Regeering dezen nederlaag niet hebben geleden. Minister Roëll wist echter van de Kamer toch een nieuw oorlogschip (voor Indischen en algemeenen dienst) te verkrijgen, dat bijna $4^1/_2$ millioen kost en het eerste is van vijf nieuwe schepen van dat type. Slechts 15 leden stemden daartegen, waaronder de 3 socialisten. Bij deze gelegenheid (15 Juni 1898) gaf Van Kol eene opsomming van de vele fouten en geldverspillingen die bij den bouw onzer oorlogsschepen hebben plaats gehad; hij noemde deze uitgave, waarvan Indië een deel betaalt, „tegenover Indië een *onrecht*, tegenover Nederland eene *dwaasheid*." Van der Zwaag meende, dat men eerst den binnenlandschen vijand (de steeds voortkankerende armoede) moest bekampen, alvorens geld voor verdediging tegen het buitenland uit te geven. De drie socialisten stemden dan ook tegen alle militaire uitgaven.

Van der Zwaag kwam bij de aanvraag om geld voor den bouw van een nieuwe gevangenis op tegen het verschikkelijke **celstelsel**. De minister meende dat het celstelsel zoo humaan mogelijk, misschien zelfs al te humaan was!?

Het beginsel der wet tot **afschaffing der plaatsvervanging** is door de socialisten verdedigd. Alleen klaagden zij er over, dat het door de Regeering niet goed was doorgevoerd en Van Kol en Troelstra hebben getracht de wet door amendementen te verbeteren.

De Regeering wilde de plaatsvervanging laten bestaan voor het blijvend gedeelte (de manschappen, die na afloop van den oefeningstijd voor wacht, corveeën enz. in dienst blijven). Blijkbaar zagen de heeren er tegen op, dat hun zoontjes dat vuile werk zouden moeten doen. Van Kol echter zeide: „Moet die vuile arbeid, die onaangename akkevietjes, die verbonden zijn aan het corveeën, verricht worden door de militieplichtigen, dan is het wenschelijk dat dit geschiede zoowel door de rijken als door de armen; dan moet het aardappeljassen, het vloerenschrobben, het loopen met de tobbetjes en dergelijke meer, zoowel geschieden door den een als door den ander. Laat men de nummerverwisseling voor het blijvend gedeelte toe, dan worden die corveeën eenvoudig „heerendiensten" voor de mingegoeden, die dan in ruil voor een som gelds deze zullen hebben te verrichten." Minister Goeman Borgesius echter deed zijn uiterste best, om dit privilege voor de rijken te behouden, hoewel hij daarmee zijn eigen werk bedierf. En zoo werd het amendement Van Kol *verworpen* met 58 tegen 37 stemmen.

Troelstra kwam verder op tegen de ontheffing van dienst aan geestelijken, ordebroeders enz. Hij gaf toe dat de eigenaardigheden

van den dienst moeilijk zijn overeen te brengen met een leven, gewijd aan den dienst der hoogste liefde. „Maar dan eisch ik voor mijn persoon en mijne kinderen en voor de kinderen van al mijne medeburgers hetzelfde, n.l. dat ook van hen, al dragen zij geen bijzonder ordekleed, zal worden aangenomen, dat ook zij streven naar de hoogste liefde en beschaving en dat met hunne levensopvatting de eigenaardigheden van den dienst even slecht te vereenigen zijn." Een amendement-Troelstra, waarover de stemmen staakten (47 tegen 47) wilde, dat in de wet aan kostwinners *recht* op vrijstelling zou worden gegeven, in plaats van hunne vrijstelling te laten afhangen van het goedvinden der autoriteiten. Bij tweede stemming werd dit amendement met 48 tegen 43 stemmen verworpen.

Tweede Jaar.

Bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting werd door Troelstra een scherpe kritiek gevoerd tegen het **algemeene karakter der regeering.**

Van nieuwen koers geen spoor. Het beste, wat zij op sociaal gebied voorstelde, was de ongevallenwet, eene erfenis van hare conservatieve voorgangster. De conservatieven, verpersoonlijkt in den Minister van Buitenlandsche Zaken De Beaufort, zijn een blok aan het been van „vooruitstrevenden" als de Minister van Binnenlandsche Zaken Goeman Borgesius. Hare „sociale politiek" komt dan ook niet voort uit eigen aandrang, maar is slechts gevolg van den wassenden invloed en de internationale opleving der arbeidende klasse, „aan wier eischen dient te worden tegemoet gekomen door elke regeering, die aan het roer wil blijven en de maatschappij voor groote schokken wil bewaren." Wat er tot stand komt is echter halfslachtig en totaal onvoldoende: *pensioen voor arbeiders* heet „onmogelijk" of is een „probleem"; een goede regeling van het *pachtcontract* op den grondslag, dat de boer alleen pacht betaalt als hij *winst* heeft gemaakt, heet thans „in de praktijk onuitvoerbaar", hoewel de heer Borgesius haar in 1893 aanbeval; over *grond aan arbeiders* wordt „gestudeerd"; van verlaging der hooge en verhooging der lage traktementen geen spoor; leerplicht wordt voorgesteld zonder schoolvoeding en -kleeding van gemeentewege voor arme kinderen; de militaire lasten, die sterk moeten worden ingekrompen om geld voor sociale hervormingen los te krijgen, stijgen onder deze regeering, die 5 nieuwe oorlogschepen van 21 millioen gulden wil aanbouwen, voortdurend; „sociale rechtvaardigheid", die volgens het program der Liberale Unie in betere verdeeling van den maatschappelijken rijkdom bestaat, wordt niet betracht.

De reden van een en ander is, dat het niet bezittende volk door ons beperkt kiesrecht zelf niet genoeg in onze wetgeving kan meespreken. De „vooruitstrevende" ministers laten soms hun eigen beginsel in den steek, om de konservatieven in de Kamer mede te krijgen. „Sociaal te gaan hervormen zonder dat men weet, daarbij achter zich te hebben de groote massa van het volk", sprak Troelstra, „dat is een moordaanslag plegen met een mes waaraan geen ijzer zit, waarvan niets over is dan een houten heft." Daarom eindigde hij dan ook zijne rede van 30 Nov. 1898 met het voorstellen eener motie ten gunste van algemeen kiesrecht.

Bij diezelfde gelegenheid behandelde dezelfde afgevaardigde het lawaai dat bij de kroningsfeesten **over Oranje** was gemaakt en waarom de sociaaldemokraten zich daarvan hadden onthouden.

De bourgeoisie, zoo zeide hij, wil heerschen over den vorst en over het volk. Terwijl zij de Kroon feitelijk alle macht heeft ontnomen, tracht zij het volk wijs te maken, dat het Koningschap, aan hetwelk zij alle uitwendige praal heeft gelaten, feitelijk nog even als vroeger de macht in handen heeft. Hij noemde het koningschap, sedert 1848, niets dan een instrument voor de geldbezittende burgerij om haar wil uit te voeren, „het verguldsel, waarmee de vaak bittere pil der heerschappij van de bezittende klasse door het volk kan worden ingenomen". Hiervoor kan het des te eerder dienen, als „het wordt waargenomen door afstammelingen uit een geslacht, wier geschiedenis met de roemrijkste tijdperken van het volk is saamgeweven". „De kroon kan dan worden vergeleken met een muur, grijs en eerbiedwaardig van ouderdom, waarin de daden van het voorgeslacht zijn gebeiteld en waarop de beelden der nationale helden zijn geplaatst. Het volk, vol eerbied die historische herinneringen aanschouwend, kan dan gemakkelijk vergeten, de deur te openen, die leidt naar de vertrekken achter dien muur, waar de werkelijke heerscheres, de bezittende klasse, bezig is te beramen op welke wijze zij verder hare macht over het onderworpen volk zal uitoefenen en handhaven". Hij vergeleek de positie der Oranjes hier, met die van de inlandsche vorsten van Indië, die, bij behoud van alle uiterlijke teekenen hunner vroegere macht, door de Nederlandsche regeering alleen worden gebruikt, om de aan hen gehechte bevolking onder het juk te houden.

Waarom de Oranjeleuze nog zoo op het volk werkt? Omdat Oranje, die in de 17e en 18e eeuw steeds in onmin verkeerde met de rijke familiën, die bang waren dat Oranje zich boven hen wilde verheffen, voor het arme volk de aangewezen woordvoerder was in den klassestrijd, dien dat volk tegen diezelfde familiën had te voeren. Doch had Oranje, met behulp des volk de overwinning op de bezittende klasse behaald, dan liet hij het volk steeds in den steek, zooals Troelstra met feiten aantoonde. En sedert koning Willem II in 1848 er in toestemde, om niets anders te worden dan de dienaar der regeerende d.i. de bezittende klasse in Nederland, kan er geen sprake meer van zijn, dat het arbeidende volk in zijn strijd tegen die klasse iets van Oranje zou hebben te verwachten. Wat Oranje vroeger heeft gedaan, moet thans de sociaaldemokratie — dat is: het georganiseerde strijdende deel der arbeidersklasse zelf — doen.

Hieruit volgt echter, dat de sociaaldemokraten — wien het overigens op zichzelf onverschillig is, of de regeerende klasse haar stelsel in een republikeinschen of een monarchalen regeeringsvorm heeft belichaamd — onmogelijk kunnen meedoen aan datgene, wat als hulde of bevestiging van dat stelsel kan worden beschouwd. Voor Oranje juichen is feitelijk: de bourgeoisie verheerlijken: dus hebben de sociaaldemokraten hiervan verre te blijven.

„Met den persoon der koningin," zeide Troelstra, „heeft dit niets te maken. In ridderlijkheid ten opzichte van eene jonge vrouw, zij moge koningin of arbeidster zijn, wenschen wij sociaaldemokraten voor niemand onder te doen. Zelfs waar wij zien, dat de lieftallig-

heid van zulk eene vrouw vaak moet dienen om het volk de verbazende leelijkheid van ons maatschappelijk stelsel te doen vergeten, wijten wij dat niet aan haar, doch slechts aan dat stelsel, waarvan ook zij op hare beurt in menig opzicht misschien weder de dupe is."

Verder protesteerde Troelstra tegen de baldadigheden bij de kroningsfeesten in zoo menige plaats gepleegd tegen hen, die er niet aan meededen; wees op de uitspattingen, ook ditmaal weer voorgekomen, toonde aan, dat de zoogenaamde „geestdrift", in die dagen vertoond, niets was dan een ras vervlogen roes en eindigde als volgt:

„Terwijl heer en knecht, regeerder en werker, zich voorbereidden voor de feesten, verscheen het rapport der pensioen-commissie met de weinig troostvolle conclusie, dat een pensioen voor ouden van dagen wèl wenschelijk, maar niet mogelijk is. Dat is de nuchtere werkelijkheid, die achter geen dennegroen weggemoffeld en met geen oranjevlag aan het oog onttrokken kan worden. De eenheid van enkele feestdagen vervliegt voor de schrille tegenstelling tusschen bezitter en arbeider, die alle dagen, weken, maanden en jaren bestaat.

Het feestgedruisch is verstomd; thans moge het werkende volk van Nederland zich de vraag stellen, *waarvoor* en *waarom* het heeft gejuicht; thans moge het beoordeelen, in hoeverre de troonsbestijging der jonge koningin ons land en volk één stap vooruit kan brengen op den weg naar meer welvaart en beschaving; thans moge het zich afvragen wat de opheffing der arbeidende klasse uit haar toestand van stoffelijke en geestelijke vernedering en verwaarloozing van de koningin heeft te verwachten.

Indien het die vraag stelt met open oog en nuchter hoofd, zal het steeds meer tot de overtuiging komen, dat niet koningen en keizers zijn toestand kunnen en zullen verbeteren; maar dat de vrijmaking der arbeidende klasse haar eigen werk moet zijn, dat alleen door hare organisatie en ontwikkeling kan worden tot stand gebracht."

Belangrijk aandeel werd door Van Kol genomen aan de behandeling der **Indische mijnwet**, de belangrijkste wet op koloniaal gebied die sinds vele jaren tot stand kwam.

Weer bepleitte Van Kol een aantal andere hervormingen voor Indië en was weer de welsprekende advokaat voor de armen en verdrukten in deze schoone kolonie.

Aan Indië, het eenmaal zoo rijke, doch door Nederland's wanbeheer thans arme Indië, had het toeval een redmiddel geschonken in de rijkdommen van zijn ondergrond. In dit door de natuur zoo bevoorrechte, door menschen zoo zwaar geteisterde land bleken eensklaps ontzaggelijke schatten aanwezig te zijn: goud op Celebes, petroleum op Sumatra, diamant op Borneo, tin en andere metalen in vele oorden van dien grooten Archipel. Bij verstandig beheer, indien men rechtvaardigheid wilde betrachten, zou men de zware belastingen der Javanen kunnen verminderen, de gedwongen heerendiensten kunnen afschaffen en tal van nuttige werken en ingrijpende hervormingen kunnen doorvoeren, daartoe ware het voldoende om deze rijkdommen van den ondergrond niet langer weg te schenken aan enkele kapitalisten, doch ze te ontginnen ten bate der gemeenschap.

In dien geest werd dan ook bij de Indische Mijnwet door Van Kol gesproken en deze eisch geformuleerd in de volgende motie:

„de kamer, *overwegende* dat het algemeen belang eischt, dat de rijkdom van den ondergrond van Nederlandsch-Indië, in de eerste plaats zal komen ten bate der gemeenschap.

wenschende te streven naar *Staats-exploitatie* der delfstoffen als regel en particuliere exploitatie alleen dan toe te laten wanneer de eerste òf niet mogelijk òf niet wenschelijk blijkt, — gaat over tot de orde van den dag."

Reeds waren geschenken van millioenen weggegeven aan enkele gunstelingen der Regeering. De waarde der concessien die aan een paar dozijn personen waren verleend was reeds gerealiseerd door den inbreng van 28 goudconcessien van f 16,750,000 en van 11 petroleum-vergunningen van f 16,500,000, hadden dus te zamen opgeleverd in contanten en aandeelen meer dan *33 millioen guldens*. En wat de voordeelen van zulke concessien kunnen zijn bleek uit de f 4.750.000 aan dividenden in 6 jaar door de Dordtsche petroleum-maatschappij uitgekeerd.

Geen wonder dat in Indië eene „goudkoorts" woedde en het najagen van vergunningen een ware razernij werd en eene bron van zwendelarij. Dat de leider der beruchte petroleum-trust van de Standard-Oil Company, Rockefeller, poogde zich er in te werken, en met deze, Rhodessen en dr. Jameson's begeerig loerden naar de delfstoffen van Indië. Alleen *Staats-exploitatie* zou dit gevaar van vreemde inmenging, van botsingen met de Chamberlain's der Groote Mogendheden kunnen voorkomen, en tevens Indië redden van den financieelen achteruitgang.

Toch werd de motie met 57 tegen 11 stemmen op den 20sten October *verworpen*, na eene bestrijding van den Minister, die voornamelijk wees op de „risico" aan mijnbouw verbonden, en vreesde niet genoeg ingenieurs te zullen vinden!

Toen eenmaal de Kamer besloten had de mijnen aan de particuliere exploitatie over te laten, trachtten onze afgev. voor den Staat nog te redden wat er te redden was, en stelden daarom bij *art. 35* voor, de heffing van een *hoogen cijns*. Om daarbij alle uitvluchten van belemmering der ontwikkeling van den mijnbouw, van ongelijke heffing, vrij onmogelijk te maken, zou de Staat eerst dàn zijn aandeel eischen, als na aftrek van alle gedane uitgaven, nog zuivere winst overbleef. Het voorbeeld van de Transvaal, waar van de 750 millioen guldens uitgegraven goud, nauwelijks één millioen in de schatkist kwam, gaf ook hier steun aan ons streven.

De tegenstanders dezer billijke en flinke heffing kwamen wel met tal van argumenten, waaruit alleen bleek de *sluwheid der kapitalisten om de belastingen te ontduiken*. De mijnbouw-maatschappijen zullen valsche balansen opmaken, valsche verkoopprijzen opgeven, fictieve leeningen sluiten, stroomannen scheppen, en met „netto-winsten" zullen alle voordeelen der schatkist verdwijnen. De kapitalisten zullen „als alen zoo glad", met allerlei bochten zich door de mazen der wet weten heen te wringen, en werkelijk de staaltjes, die deskundigen aanhaalden van behendigen diefstal ten nadeele der schatkist, waren merkwaardig en alleen te neutraliseeren door eene regeering en eene Kamer die met flinke hand deze glibberige alen durfden aangrijpen, doch dat wilde men niet.

Want toen 9 Maart 1899 bij hervatting der discussie over de *Cijnsheffing* de minister Cremer *met ontslag dreigde* indien zijne wijze van belasting niet werd aangenomen, was het pleit der kapitalisten gewonnen. Met 63 tegen 11 stemmen werd het *amendement Van Kol* verworpen en eene belangrijk lagere heffing doorgedreven.

Na bij een der laatste artikelen gewezen te hebben op het ellendige lot der koelies in de mijnstreken, het bedrog waaraan zij bloot staan, de onmenschelijke wijze waarop zij worden behandeld, en aan het gevaar van opstanden te hebben herinnerd werd den 15 Maart 1899 de *Indische mijnwet aangenomen*, **Indië ten ramp!**

De *tekorten* op de jaarlijksche begrooting blijven toenemen, en in plaats van de geroofde gelden terug te geven, stapelt men leening op leening, aldus de rente en de aflossingen steeds zwaarder makend, en de belastingen voor den inlander steeds verhoogende, belastingen steeds op drukkende en niet zelden op immoreele wijze, vooral van den Javaan geheven.

De knevelarijen waaraan de inlanders bloot staan door de pressie van en de vrees voor de handlangers der *Chineesche opium-pachters*, de omkooping der Inlandsche hoofden, de valsche aanklachten der tegenstanders van de machtige Chineezen, het kunstmatig kweeken van verslaafden aan dit vergif, de listen en lagen daarbij op gewetenlooze wijze toegepast, werden zonder omwegen aangetoond en naar verdienste gebrandmerkt.

Niet minder scherp werden de knoeierijen bij het *werven van koelies* voor de *tabaks-plantages* te *Deli* en elders veroordeeld. Schandelijke misbruiken bij het ronselen dezer goedkoope arbeids-krachten, bedrog en diefstal waaraan deze leveranciers van koelies zich schuldig maken, werden door niet te loochenen feiten aangetoond. De minister verklaarde dan ook dat „Van Kol getracht had hem een onaangenaam kwartiertje te laten passeeren", en deze ontkende dat niet; doch drong in elk geval aan op strengere contrôle van dezen XIXen eeuwschen „menschenhandel".

Even goed als de bruine Inlanders hebben de *blanke inboorlingen*, afstammelingen van ons eigen bloed, aanspraak op steun in hun zwaren strijd om het bestaan: het aanleeren van *ambachten*, het *verstrekken van grond* ten gebruike dier „Indo's", en het invoeren van een *arbeids-contract* ten bate van honderden *Europeesche geëmployeerden* op de Cultuur-ondernemingen waren daarvoor de reeds dadelijk aangewezen middelen.

Tegen de enorme *tractementen* die in Indië nog worden uitgekeerd, en de hooge pensioenen, die sommigen genieten, zoodat *166 gepensionneerden* samen bijna *één millioen gulden* jaarlijksch genieten (f 984.523), werd protest aangeteekend. In verband daarmede stelde *v. d. Zwaag* voor om van de 102 *hoogste* tractementen, samen f 1.517.800 bedragende, ten minste 10 pCt. te bezuinigen, en wilde *Ketelaar* het tractement van den volgenden Gouverneur-Generaal van f 132.000 tot f 100.000 brengen, wat enkele maanden later in den vorm eener motie *verworpen* werd, ofschoon met een tractement van bijna f 2000 per week zijne Excellentie bezwaarlijk een „arme lijder" kan worden genoemd.

Over den misdadigen *Atjeh-oorlog* werd weer menig hartig woordje gewisseld, doch hier kunnen wij thans daarover zwijgen. Alleen

werd nog eens duidelijk en met feiten en cijfers aangetoond hoe velen er zijn die hun aandeel krijgen van die verspilde millioenen, en dat dus zoowel de officieren als de stoomvaartmaatschappijen, de leveranciers van bouwstoffen en levensmiddelen, als de aannemers, de fabrikanten en de ondernemers van transportmiddelen belang hebben bij het voortduren van den oorlog en het voortzetten van de agressieve, d. i. vechtlustige politiek. Ook wordt op hardnekkig doordrijven van de onderwerping van Atjeh, niet zonder bijbedoelingen, aangedrongen door de Europeesche planters en mijnmaatschappijen, die azen op de groote rijkdommen van den bovengrond en den ondergrond van Atjeh. De maatschappijen zijn reeds gevormd, de gelden reeds bijeen, en daarom moeten de Atjehers (evenals de Transvaalsche Boeren) onderworpen worden om kapitalistische hebzucht te kunnen verzadigen.

Doch wij gaan nog verder op dezen weg van onrecht en geweld: Javanen, die om een of ander misdrijf tot *dwangarbeid* zijn veroordeeld en dus gevangenen zijn, die men kan laten werken, doch niet mag laten dooden, gebruikt men voor onze *veroveringsoorlogen*. Honderden sterven op de expeditien door ziekte of afbeuling, dagelijks vallen ze door vijandelijke kogels of worden zij door klewanghouwen gewond of verminkt; wij handelen dus uit schrielheid, — om de dure uitgaven voor vrije koelies te sparen — op eene wijze, elke beschaafde natie onwaardig. Een protest onzerzijds tot dit zenden van gevangenen naar het slagveld mocht echter bij dezen Minister, noch bij deze Kamer, gehoor vinden.

De voorgestelde *Reorganisatie van het Binnenlandsch Bestuur* zal in de praktijk neerkomen op het bevoordeelen van eenige *Europeesche ambtenaren* op kosten van de *Inlandsche* Bestuurs-beambten. Terwijl het streven zijn moet om de Inlanders zelve meer invloed te verschaffen bij de Regeering van hun land, slaat men thans een geheel omgekeerde richting in.

Bij de onderafdeeling **65**, regelende de *Geneeskundige Dienst* werd nog eens op de groote behoefte van betere *zieken-verpleging* voor de Inlanders, op de noodzakelijkheid van een betere *verloskundige hulp* en een meer energieke bestrijding der *lepra* en de Nederlandsch Indië bedreigende *pest*, gewezen.

Ook in dit jaar werd door Troelstra wederom het **arbeiders-pensioen-vraagstuk** ter sprake gebracht.

Op 30 November '98 verweet hij de regeering dat zij nog steeds de kwestie der *pensioneering van oude arbeiders* „een der gewichtigste problemen" bleef noemen, meer nadruk leggend op het woord *probleem* (= vraagstuk waarover geene goede oplossing te vinden is) dan op het woord *gewichtig*. Troelstra meende dat het volstrekt geen *probleem* meer was, en herinnerde er aan dat zelfs de tegenwoordige minister van Binnenlandsche Zaken, vóór de verkiezingen al een oplossing gevonden had. Toen had hij zich in hoofdzaak verklaard vóór het Duitsche stelsel. Maar Troelstra merkte tevens op dat het misschien voor de arbeidersklasse een geluk was dat deze regeering het vraagstuk niet zal regelen, want als Borgesius' plan wet werd, zouden de werklieden dat niet als een *bevordering* maar als een *benadeeling* van hun belangen beschouwen. Het rapport der *Staatscommissie* heeft op Troelstra een treurigen indruk gemaakt;

dat pensioneering *noodzakelijk* is, wordt er in aangenomen; dat ze zonder staatshulp *onmogelijk* is, wordt er in bewezen. De conclusie dat de geheele pensioneering af moet stuiten op de 8 à 9 millioen gulden, die gedurende 50 jaar door den staat zullen moeten worden bijgepast, bevat een *moreele bankroetverklaring* van de klasse, die het rapport maakte. Men had angstvallig vermeden een sociaaldemokraat in de commissie te benoemen. De sociaaldemokraten weten dat de arbeiders over het algemeen te lage loonen verdienen om zelf een bijdrage voor hun pensioen te kunnen betalen. Daarom dringen zij aan op *Staatspensioneering*. Men stelt dit als iets onmogelijks voor, en noemt de sociaaldemokraten oneerlijk en onoprecht omdat zij de arbeiders zooiets voorspiegelen. Maar het zijn juist de arbeiders zelf die den wensch om een staatspensioen te verkrijgen hebben geuit. Die wensch is door hen eenvoudig geuit, afgezien van de vraag, die zij niet hadden op te lossen, hoeveel de vervulling ervan aan den Staat zal moeten kosten, en wat de heeren, die aan het roer zitten, daarvoor willen toestaan. Die arbeiders *eischen* en gij, mijne heeren, hebt nu maar te zeggen wat gij meent te kunnen geven. Het voornaamste is op het oogenblik, welk *stelsel* men zal invoeren. Zal men de arbeidersklasse een pensioen-*belasting* opleggen, of een begin maken met te *voorzien in de behoeften van den ouden dag?* Dat is de groote kwestie, en wanneer gij zegt niet meer te kunnen afzonderen dan 10 millioen, dan antwoorden wij: welaan, besteedt dan ten minste die 10 millioen voor een stelsel waarop kan worden voortgebouwd. Dan zullen *wij* door grooteren invloed van de arbeidersklasse op staatkundig gebied te veroveren, trachten verder te komen en het staatspensioen te verhoogen, naarmate wij meer over de schatkist te zeggen krijgen. Daarvoor hebben we noodig het **Algemeen Kiesrecht.**

In de zitting van 6 December kwam minister Pierson tegen Troelstra's voorstelling op. Hij zeide dat indien men er toe besloot staatspensionneering in te voeren, de ellende die dat over de arbeidende klasse zou brengen niet te overzien was. Alle kapitalisten immers zouden het land verlaten, de loonen zouden daardoor enorm dalen. Troelstra antwoordde dat Pierson zelf, door dit vermoeden uit te spreken, een smet wierp op het karakter der kapitalisten, die naar Pierson's meening niet te goed ervoor waren om uit hebzucht het land te verlaten, al wisten zij hierdoor ellende te brengen over het volk. Maar Troelstra was niet bang dat dat gebeuren zou. Tegen den tijd dat de arbeiders er hier in slagen een hoog staatspensioen te krijgen, zullen in andere landen de kapitalisten even erg of nog harder worden geplukt.

Weer bepleitte Troelstra de belangen van de **rijkskleermakers** te Delft, Woerden en Amsterdam, alsook die van de **militaire bakkers.**

In dezelfde zitting wees Van Kol op den **te langen arbeidsduur van het spoorwegpersoneel** in het algemeen. Een conducteur te Leeuwarden was gedurende 90 uren afwezig van zijn gezin. Op de lijn Hamont—Vlodrop is *niemand* van het personeel, die de 8 uren nachtrust, die de wet hem toekent, geregeld heeft genoten. De wisselwachter te Wijlré heeft van 1 Juli tot 1 Nov. elken dag 18 uren dienst gehad, zonder één vrijen dag. Er zijn conducteurs die 20 uren ach-

tereen dienst doen. Is het te verwonderen als de afmatting hen wel eens verhindert hun plicht te doen en als er ongelukken gebeuren?

Van der Zwaag vroeg of de minister het de moeite waard had geacht zijn verleden jaar geuitte grieven betreffende de dienst en het salaris der spoorwegwachteressen, waarover ook Van Kol gesproken had, te onderzoeken. Hij klaagde ook over de slechte verlichting der 3e klasse coupés. De minister antwoordde dat de *loonregeling* geheel buiten zijn bevoegdheid viel. Wel kon hij zich mengen in den diensttijd; hij erkende dat de bestaande bepalingen dringend wijziging eischten; binnen korten tijd zou een nieuw besluit in het *Staatsblad* verschijnen, waardoor overmatige diensttijd zal worden voorkomen. De verlichting vond de minister zoo slecht niet, en het werd anders te duur.

Op 22 Dec. 1898 drong Van Kol nog weer eens aan op een **kanalisatie van Westerwolde.** De minister zeide dat aan de zaak gewerkt werd.

Denzelfden dag ondersteunde Troelstra een request van den Bond van Machinisten en Stokers in Nederland, dat de strekking had den minister te vragen een wijziging in **de stoomwet** aan te brengen. Bij de thans bestaande regeling worden de machinisten gestraft als op de stoomketels een hooger belasting is gebracht dan de wet toelaat. Dat is onbillijk, want de eigenaren der booten dwingen de machinisten om die overbelasting aan te brengen, omdat zij dan sneller varen en meer winst maken. Zij nemen hen niet in dienst, indien zij ongenegen zijn de wet te overtreden. De minister antwoordde dat een onderzoek werd ingesteld.

Troelstra raadde den minister om het koninklijk besluit betreffende de instelling van **Kamers van Arbeid voor de diamantindustrie** te Amsterdam, door een nieuw te vervangen. De in zijn bureau opgemaakte regeling was op allerlei punten onpraktisch en verkeerd; op deze manier zouden de kamers niet tot stand kunnen komen. De minister had zich eerst om inlichtingen tot het bestuur der A. N. D. B. moeten wenden. Waar zelfs buitenlandsche professoren zich niet te goed achtten mineralogische vragen te doen aan dit bestuur, waar de gemeenteraad van Amsterdam om inlichtingen komt, en de Kamer van Koophandel evenzeer — daar had de minister het niet behoeven te laten. Het zou hem behoed hebben voor het maken van een groote fout. De minister wilde echter het besluit niet herzien.

Van der Zwaag drong 8 Dec. aan op **afschaffing van de jachtpremiën:** niet zelden gebeurt het dat een jachtopziener een doode haas in een strik steekt en dan op de loer gaat liggen. Komt dan een arme arbeider voorbij, en ziet hij het doode wild liggen, dan komt hij in groote verleiding het weg te nemen. De jachtopziener bekeurt hem en heeft zoodoende zijn premie gebeurd.

De **herziening van het armwezen** werd op 9 Dec. door Troelstra besproken. De groote fout zit echter niet in het verkeerde stelsel, maar in de *onvoldoende verzorging*, in de *te lage uitkeeringen*. Als de herziening van de armenwet vruchten zal dragen, dient er wel op gelet te worden, *dat juist die gemeenten, waar de meeste armen zijn, uit den aard der zaak meestal het minste geld hebben om in den nood dier armen te voorzien.* Die gemeenten, waar groote sommen voor de armenverzorging noodig zijn, zullen van Rijkswege geholpen moeten worden.

Denzelfden dag verzocht Troelstra aan den minister, aan de volkstelling die in '99 gehouden moest worden een **telling van werkeloozen** te verbinden. De heer Kerdijk was bang dat het cijfer te groot zou worden, omdat de telling midden in den winter viel. Troelstra gaf toe dat de telling niet volkomen betrouwbaar zou zijn, maar had niet den angst van Kerdijk voor een *hooger cijfer*.

Ook dit jaar kwam **het militairisme** weder ter sprake en Troelstra drong er krachtig op aan niet meer mee te doen aan het belasten van de bevolking met zoo zwaren druk. Hij berekende dat ongeveer $^1/_5$ van al hetgeen het volk op verschillende wijze voor de schatkist opbrengt, besteedt wordt voor militaire doeleinden. En steeds wordt het erger. Per hoofd werd in 1897 f 1.15 jaarlijks méér voor militairisme betaald dan in 1888, dat is in 10 jaren tijds een vermeerdering van ruim 17 pCt. Waar moet het heen, als de militaire lasten zóó worden opgedreven? Waar moet het heen, als wij zien dat sedert 1877 alleen aan ons vestingstelsel is besteed meer dan 33 millioen, en sedert 1878 aan materieel voor de marine bijna *honderd millioen!* En dat is alles voor de kapitalisten die belang hebben bij een versterking van de marine, omdat zij daarmede in verre landen afzetmarkten voor hunne produkten moeten veroveren. Den 15den December wees Van Kol er uitdrukkelijk op dat door deskundigen werd erkend, dat wij met onze vloot de zeekust niet kunnen dekken, en een landing van welke zeemogendheid dan ook, niet kunnen beletten.

Van Kol stelde voor een nieuw schip van 4 millioen, waar de minister om vroeg, niet te geven. Maar zijn amendement werd verworpen; er tegen, dus vóór het nieuwe schip, stemden o. a. Schaepman, Tak van Poortvliet, Lely, Goeman Borgesius, Veegens, Tijdens, Staalman, Pyttersen.

Wie de ware bestrijders van het militairisme zijn bleek opnieuw bij de behandeling van de **vesting-begrooting**. Door Kerdijk was voorgesteld ongeveer een half millioen, door den minister voor den aanbouw van nieuwe forten gevraagd, te weigeren. Maar toen minister Eland dreigde met heen te gaan indien hij zijn zin niet kreeg, was Kerdijk zoo beleefd zijn amendement in te trekken.

19 December vroeg Troelstra den minister nog eens uitdrukkelijk of hij nu werkelijk meende dat Nederland verdedigbaar was, en in staat de neutraliteit te handhaven. Er waren daaromtrent in de Kamer zulke rare dingen gezegd. De heer Kerdijk had in '94 nog verklaard dat die schatten enkel werden uitgegeven, omdat we toch iets moesten doen *voor ons fatsoen!*

Welnu, doet men dan, door practische overwegingen geleid, niet beter dit geld te besteden b.v. voor de pensioneering van den ouden arbeider? Daar is nog niet eens 40 millioen voor noodig en het geld zou nuttig besteed zijn. De minister zei, dat hij om Troelstra's vraag volledig te beantwoorden een gansche cursus zou moeten geven in taktiek, strategie en landsverdediging. Dat was de grappige zijde van zijn antwoord; maar de zwakke was, dat hij niet anders durfde verklaren, dan dat, *wanneer* Nederland een leger schept waarin onze *naburen* vertrouwen zouden kunnen stellen, het in *vele gevallen* zijn neutraliteit zou kunnen handhaven, en dat er zelfs vele omstandigheden *denkbaar* waren, waarin een dergelijk leger een zeer voldoende

macht zou opleveren om met vertrouwen een verdediging te voeren.

Op 9 December 1898 hield Troelstra een zeer belangrijke rede tegen de **zware straffen** die de Nederlandsche rechters voor geringe vergrijpen opleggen.

Het schijnt of zij zich op de menschen, die de politie in handen krijgt, willen wreken, voor de velen, die aan hun nasporingen ontsnappen; hiermede doelende op de vele moordaanslagen in de laatste jaren gepleegd, waarvan de daders niet gevat werden. Inzonderheid de *eigendomsvergrijpen* worden veel te zwaar gestraft. Deze vinden hun oorzaak in den socialen toestand, in de onvoldoende wijze waarop een groot deel van het volk door eerlijken arbeid in zijn bestaan kan voorzien. De rechterlijke macht houdt daarmede blijkbaar volstrekt geen rekening, en meent dat men ze tegen kan gaan door zware straffen. Maar dat dit niet de ware manier is om de menschen tot betere gedachten te brengen, wordt wel bewezen door het feit dat van degenen, die in 1896 gestraft zijn met gevangenisstraf 30 °/₀ recidivisten zijn. Een aantal voorbeelden haalt spr. aan van personen, die, door armoe tot wanhoop gebracht, een kleinigheid zich toeëigenden, en daarvoor tot zware straffen veroordeeld werden.

En terwijl men de kleine dieven hangt, laat men de groote loopen. Heeft de heer Hartogh niet aangetoond, hoe op tal van verschillende wijze de heeren kapitalisten zich ten nadeele van het algemeen kunnen verrijken, als de staat mede-aandeelhouder is in hunne naamlooze vennootschappen, heeft de heer Treub niet er op gewezen, dat de groote kapitalisten in onze spoorwegmaatschappijen den staat voor millioenen benadeelen? Dan is er nog de gelegenheid die de wetgever heeft gegeven om te smokkelen met de bedrijfs- en de vermogensbelasting..... Dat werd den voorzitter te erg, die Troelstra verzocht niet buiten de orde te gaan. Deze, voortgaande, wees er op dat niet enkel de kapitalisten den staat, maar ook de patroons hun arbeiders bestelen kunnen, zonder dat de rechter tusschenbeide komt. Boerenarbeiders in Groningen die 10 H.A. land bewerkt hebben, krijgen hoogstens 9 H.A., meermalen slechts 8 of 7 betaald, een schade van f 6 tot f 20; sigarenfabrikanten geven *uitschot* aan hun werklieden, en in vele fabrieken wordt een boetestelsel toegepast, dat weinig van diefstal, aan de arbeiders gepleegd, verschilt.

Op den 20sten December drong Van Kol aan op herziening van het **militaire strafrecht.** Hij wenschte dat niet langer bij één persoon de macht zou berusten, zulke zware straffen op te leggen, dat soms over leven en dood beslist wordt.

Buitendien drong Van Kol aan op verbod van verkoop van sterken drank in cantines en het tegengaan van geheimen verkoop.

De Rijksopvoedingsgestichten werden door v. Kol op den 8 December ter sprake gebracht. De voeding is in sommige gestichten slecht; de kleeding overal onvoldoende om 's winters, als de jongens in de sneeuw moeten werken, tegen de koude te beschutten; het vak-onderwijs laat te wenschen over, slechts weinige ontslagenen kunnen hun brood verdienen met het vak waarin zij zijn opgeleid, al is in Alkmaar verbetering ten dezen opzichte merkbaar. De bruine gevangeniskleedij der jongens, de kale muren, en de lange rijen bedden zien er ongezellig uit, en maken het begrijpelijk dat niet zelden jongens aan heimwee wegkwijnen. Het aantal *bewaar-*

ders is te gering en de meesten zijn ongeschikt hun zware taak naar behooren te vervullen. Van Kol vraagt aan den minister of hij woerspreken kan de gegrondheid der grieven betreffende voeding, kleeding, drank, onderwijs, bejegening, behandeling en toezicht, vervat in de 57 antwoorden, die hij op zijn verzoek om inlichtingen aan ex-verpleegden, gekregen heeft. Zoo niet, als deze aanklachten dus juist zijn, dan is geene uitdrukking scherp genoeg om zulke toestanden te brandmerken. De minister antwoordde dat die feiten (bekend gemaakt in een brochure van In der Maür) betrekking hadden op toestanden van vóór het jaar 1892, die sedert geheel en al veranderd zijn. Onwaar noemde hij de bewering dat de voeding ooit te wenschen onvergelaten zou hebben. Een kok, die het eten minder smakelijk toebereid had, was *verplaatst*. Als waarheid erkende de minister dat vóór 1892 met rietjes werd geslagen, soms te hard, dat er door de beambten veel gevloekt werd, dat er enkele feiten waren voorgekomen die men mishandeling zou kunnen noemen, dat er onzedelijkheid gepleegd werd, onanie en erger. Maar deze feiten zijn zwaar gestraft. Tegenwoordig is de geest der opvoeding geheel veranderd, er wordt tegen dit alles op geheel andere wijze, met meer zachtheid, gewaakt. Van Kol bracht hiertegen in dat de door hem verkregen inlichtingen voor een groot deel over de jaren '95, '96, '97 en '98 liepen. Als de minister erkent dat vóór '92 ergerlijke misstanden voorkwamen, durft hij dan volhouden dat in zoo korten tijd de wijze van opvoeding geheel veranderd zou zijn? Ja, het is veranderd: voor vier jaren sloeg men met de knoet, thans slaat men met den wapenstok. Wat te zeggen van een stelsel waarbij (in de jaren 90—96) iedere verpleegde gemiddeld drie maal 's jaars werd gestraft. In 1897 zijn 573 jongens gestraft met 1057 straffen; daarbij is 589 maal water en brood als straf gegeven en 432 maal cachot. En dan moet men die cachotten gezien hebben. Zij zijn vreeselijk om te bewonen. Daarin worden de jongens in de barre koude zonder eenige verwarming opgesloten, om den anderen dag op water en brood. Kan men dan nog spreken van humane behandeling? Hebben die schipbreukelingen van de kapitalistische maatschappij geen beter lot verdiend?

Dat was blijkbaar gesproken in den geest van het aanwezige publiek. Van de publieke tribune werd Van Kol zoo levendig toegejuicht, dat de voorzitter haar moest laten *ontruimen*.

Ten slotte drong Van Kol er op aan een commissie te benoemen, om een onderzoek in te stellen naar den toestand der Rijksopvoedingsgestichten. Verschillende elementen zouden daarin moeten worden opgenomen, bijv. oud-verpleegden, die aan hun lijf gevoeld hebben, wat het zeggen wil door dwang opgesloten te zijn in een gesticht van den Nederlandschen Staat.

De heeren kamerleden vonden dit alles blijkbaar heel grappig. Van der Zwaag protesteerde er tegen, dat telkens wanneer dergelijke ernstige zaken hier werden behandeld, de Kamer door er over te lachen haar *klasse-ongevoeligheid* toonde. De minister wilde van een commissie niets weten.

Milicien Hofman. Troelstra vroeg den 19en Dec. den minister van oorlog inlichtingen omtrent het gebeurde met den milicien Jan Hofman, die, na gymnastische oefeningen, waaraan hij tegen zijn

zin had moeten deelnemen, bloedspuwingen gekregen had, en ten slotte ontslagen was zonder pensioen, wegens het lijden aan een longaandoening.

Twee dagen later kwam Troelstra op voor de **godsdienstige en politieke vrijheid** aan boord van oorlogschepen, en Van Kol protesteerde tegen de partijdigheid van den minister van binnenlandsche zaken die tot tweemaal toe subsidie had geweigerd aan een geheelonthoudersvereeniging omdat die socialistisch was.

Bij de behandeling der begrooting van Justitie werd door Troelstra weer de **Hogerhuis-zaak** ter sprake gebracht. De herhaalde interpellaties in deze zaak hadden tot gevolg gehad, dat een wetsontwerp werd ingediend door 5 kamerleden, tot alle partijen behoorende, tot verandering der revisiebepalingen in het wetboek van strafrecht, welk ontwerp in Juli 1899 wet werd.

Men ziet dat dit parlementsjaar voor de sociaaldemokratische kamerleden een jaar was van flinke werkzaamheid en krachtdadigen strijd voor de belangen der arbeidersklasse, tegen alle verdrukking en verwaarloozing waaromtrent van uit het parlement verbeterenden invloed kan uitgaan.

Derde Jaar.

Bij het adres-debat, dat gewoonlijk over de Troonrede wordt gehouden, drong Troelstra weer eens aan op **algemeen kiesrecht**, die grondslag van elke volksgezinde politiek, die nu vooralsnog ontbreekt.

Daarna kwam aan de orde de **Ongevallenwet**. (Ook voor deze wet zie men de brochure: *Het Schuldregister der Regeering*.) Hier slechts een enkel woord over hetgeen de Soc.-Dem. Kamerleden in deze deden.

Van Kol zette het gebrekkige uiteen van een ongevallenverzekering, zonder voorzorg in geval van ziekte, ouderdom, invaliditeit, werkloosheid en uitsluiting. Voor den ouden werkman wordt de kans op een ongeluk grooter, naarmate zijn oogen zwakker, zijn ooren doover, zijn ledematen strammer worden; „de regeering vindt zelfs de vrees niet denkbeeldig, dat soms het verlies van een arm of been hem een geluk kan toeschijnen, daar het hem brood op zijn ouden dag zal kunnen verstrekken; ja een doodelijk ongeluk hem welkom zou kunnen zijn, daar het voedsel zal verschaffen aan zijn weduwen en weezen." Wie plotseling door een toeval invaliede wordt, heeft recht op steun; wanneer beroepsziekten en -gebreken geleidelijk, maar wiskunstig zeker iemand tot invaliditeit doemen, trekt de staatsmacht haar beschermende hand terug.

Van Kol en Schaper beiden accepteerden deze wet als een geringe afbetaling op de eeuwenoude schuld, die de bezittende klasse aan die der arbeiders heeft te delgen. En als wij haar gekregen hebben, zei Schaper, komen wij terug om meer. Van Kol noemde ze een zwakke hervorming, een verzachtende medicijn, waarmede wij ons moeten tevreden stellen onder de bestaande machtsverhoudingen, en die de arbeiders zal sterken in den klassenstrijd.

In den loop der behandeling deden de Soc.-Dem. afgevaardigden de volgende voorstellen:

De landarbeiders, de zeelieden, de visschers, de arbeiders den

dienstverrichtingen (kruiers enz.) en het personeel der publieke vermakelijkheden in de wet te betrekken;

De getroffenen hun schadevergoeding toe te rekenen van den dag van het ongeval af, als zij drie dagen na het ongeval nog tot arbeid ongeschikt waren;

Den verongelukte die geheel invalide is zijn volle loon uit te keeren en de weduwe 75 pCt.

Dronkenschap niet te laten zijn een reden die alle aansprakelijkheid op rente doet vervallen.

Het uitkeeren der rente aan het gezin van een gevangene, die er recht op zou hebben als hij niet gevangen was, verplichtend te stellen, waar dit in het ontwerp aan den goeden wil der regeering was overgelaten;

Het afhouden van premie van het loon der arbeiders te verbieden en strafbaar te stellen;

De ongevallen-rente geheel onvervreemdbaar te verklaren;

Het recht op schadeloosstelling van den patroon als het ongeval door diens schuld is aangekomen, dat op dit oogenblik krachtens het Burg. Wetboek bestaat, niet te laten vervallen, wat in het ontwerp werd voorgesteld.

Bij de behandeling der Indische begrooting van 1901 kwam Van Kol op tegen het **Imperialisme**, de veroveringszucht, waarvan Dr. Kuyper zich ditmaal de profeet had gemaakt. Hij stelde opnieuw in het licht, dat kapitalistische hebzucht onze koloniale politiek bestuurt, met het onvermijdelijk gevolg van koloniale gruwelen. In plaats van sociale hervormingen voor te stellen, versterkt de minister de bureaukratie; de Atjeh-oorlog, de melkkoe van allerlei goudzoekers, vindt in hem een ijverig voorstander, en voor de afdoening van de eereschuld, 187 millioen, door Nederland sedert de scheiding der indische en nederlandsche geldmiddelen (1867) uit de koloniale schatkist genoten (genomen), is de minister doof.

De minister antwoordde als altijd met uitvluchten.

Troelstra en Van Kol brachten met tal van ergerlijke voorbeelden het *machtsmisbruik* en de tekortkomingen van *justitie* en *politie* aan den dag; onschuldige inlanders sterven in de gevangenis, europeesche zwendelaars verleiden inlanders tot brandstichting en steken zelf de assurantiepremie op.

Van Kol wees op de **stijging der pensioenen**. De burgerlijke pensioenen klommen van f 955.000 in 1870 tot f 2.819.000 in 1900; de europeesche ambtenaren kregen van die stijging het leeuwendeel: de inlandsche pensioenen bedroegen 1870 f 235000, in 1900 f 582000. Van Kol eischte, dat het maximum pensioen, f 12000 per jaar, zou worden verlaagd tot f 4000. De militaire pensioenen stegen van f 1.820.000 in 1870 tot 7.331.000 in 1900.

Hij drong aan op uitstel van de reorganisatie van het *binnenlandsch bestuur*, die f 213.000 bezuinigt aan traktementen voor inlandsche ambtenaren, op *meer scholen* voor Europeanen en kostelooze openstelling der bestaande en schoolvoeding voor kinderen van onbemiddelden. Hij kwam op tegen de *uitbuiting van koelies* bij de tinmijnen en protesteerde ertegen, dat de minister, in strijd met zijn belofte, bij de behandeling der mijnwet gedaan, het geheele eiland Celebes overlaat aan partikuliere exploitatie. Hij vroeg een

algemeen plan van **bevloeiingswerken** voor Java, het middel bij uitnemendheid voor de bevordering van de welvaart der inlandsche bevolking. Hij wees op de **uitputting van den soldaat** in Atjeh, op de toeneming van venerische ziekten onder de europeesche troepen. Onder de inlandsche en amboineesche soldaten, die mogen huwen, is de toestand veel beter. Hij keurde het af, dat voor een tramweg op Atjeh, d. i. voor militairistische doeleinden, *vijf millioen* zou worden besteed, terwijl men voor bevloeiingswerken op Java geen geld durft uitgeven.

Bij de Staatsbegrooting drong Schaper nog eens aan op **arbeiderspensioneering**. De heer Pierson antwoordde dat de voorstudies nog niet afgeloopen zijn. Van Kol kritiseerde de **Vredeskonferentie**, en herinnerde even hoe de Soc. dem. op 5 Mei 1899 hadden verklaard:

„de legers zullen niet worden afgeschaft, de oorlogen zullen niet verdwijnen door de vredesmanifestatiën van keizers en koningen, omdat oorlog en legers alleen kunnen verdwijnen door den invloed van het volk en den strijd van het proletariaat."

„De geschiedenis heeft geleerd, dat niet in de donzen bedden der paleizen, maar op de harde legersteden der hutten, soms zelfs in stallen, de redders der menschheid, de strijders voor recht en humaniteit worden geboren."

Schaper gaf een **bloemlezing van stommiteiten**, door onze *gezanten* begaan, en betoogde dat de f 340.600, voor hen uitgegeven (in '76 nog f 297.000), weggegooid geld is.

Het hoofdstuk justitie gaf ditmaal aan Troelstra een gelegenheid om op te komen voor het **vereenigingsrecht**, allereerst van de vakvereeniging, waar de zedelijke eigenschappen van den arbeider tot ontwikkeling komen. Hij voerde aan, hoe in '96, tijdens de bootwerkersstaking te Rotterdam, een luitenant der mariniers het aan het stakingskomitee onmogelijk maakte, met de arbeiders die werkten zelfs maar een gesprek te voeren; hoe te Boxmeer de burgemeester en de priester samen aan de sigarenmakers het stichten van een vakvereeniging onmogelijk hadden gemaakt. De burgemeester wierf onderkruipers, en de priester ontraadde aan de vrouwen der bondsleden den sexueelen omgang met haar mannen. Bij de staking der machinisten en stokers te Dordrecht heeft de rijkspolitie booten doen varen, die geheel onvoldoende waren bediend; dit heette te geschieden ter bescherming van de booten! Dat wat het politiek optreden ten nadeele van het vereenigingsrecht betreft. Door den patroon wordt dat recht bijna dagelijks geschonden. Dit moet strafbaar worden gesteld, gelijk het Haagsche Vakkomitee eischt, met gevangenisstraf. Niet alleen sociaaldemokraten beschouwen deze zaak als van belang; de St. Jozefsgezellen zijn te IJselstein, de Patrimoniummannen te Kralingen in hun recht van vereeniging gekrenkt. „Het is een heilig recht, en een wetgeving die dat recht wel *erkent*, maar niet *waarborgt*, is een huichelachtige wetgeving en het zou een schande voor Kamer en Regeering zijn, indien zij zulk een wetgeving onveranderd laat voortbestaan."

De minister vond al hetgeen de geachte afgevaardigde aan de Rijkspolitie heeft verweten „inderdaad van weinig beteekenis". Vakvereenigingen vond hij belangrijke en nuttige vereenigingen; hij

vond echter dat zij een neiging hebben, om een aristokratie onder de werklieden te vormen. Hoe Troelstra het vereenigingsrecht door de wet meende te kunnen waarborgen, begreep hij niet.

Troelstra hielp den hardleerschen minister op weg. Hij verwees naar een wetsvoorstel, door den franschen minister Mesureur in '96 gedaan, waarbij aanranding van het vereenigingsrecht zou worden gestraft met 6 tot 30 dagen gevangenisstraf. De fransche Kamerleden Basly en Lamendin hadden in '95 een dergelijk voorstel ingediend, met straffen van 3 maanden tot 3 jaar en boeten van 500 tot 3000 francs. Toen antwoordde de minister: het heilige vereenigingsrecht is reeds in de grondwet gewaarborgd, „maar daartegenover staat het recht van den patroon om diegenen in zijn dienst te nemen die hij wil en hen eveneens uit zijn dienst te ontslaan; daarin moet hij volkomen vrij blijven."

Van der Zwaag kwam weer op tegen **het celstelsel** en bracht een geval van voorloopige hechtenis ter sprake, waarbij zekeren heer Vreeburg gedurende 15 maanden in voorarrest heeft gezeten en toen van rechtsvervolging is ontslagen. In een jaar werden 411 personen die in voorarrest hadden gezeten, vrijgelaten of vrijgesproken.

Het debat over de **Rijksopvoedingsgestichten** gaf den minister wederom in al zijn bureaukratische kleinheid te zien. Daardoor lokte hij Van Kol uit tot een klacht over de geheimzinnigheid waarmede alle zaken van deze gestichten worden behandeld. Ook wist de minister mede te deelen, dat Biere, de mishandelde en daarna overleden jongen uit het gesticht te Alkmaar, niet kon zijn gestorven tengevolge van de mishandeling. Troelstra dwong hem, deze bewering terug te nemen, en sprak van het verklikkingsstelsel van het gesticht. De in het nauw gedreven minister werd boos en verweet de socialisten, dat zij maar afgeven op de rijksopvoedingsgestichten uit zucht tot agitatie.

Het optreden der Dordtsche **gemeentepolitie als onderkruipster** bij werkstaking bracht Troelstra bij het hoofdstuk Binnenlandsche Zaken aan de orde. De agenten hadden aan een sleepboot die aan twee schepen geen loonende vracht had, een derde schip vastgemaakt, waarvan de bemanning staakte. De minister beweerde dat de mannen waren bang gemaakt, en dat de politie had gehandeld in het belang der openbare orde. Troelstra wist aan te toonen, dat dit onjuist was; de minister sloot zijn verdediging met te zeggen, dat de politie *„verplicht is, zelfs den schijn te vermijden alsof zij partij wil trekken voor de een of andere partij."*

Schaper bracht de **kieswet** ter sprake. Hij drong aan op een geschikteren dag voor de verkiezingen, op verlaging van sommige cijfers in de tabel voor woninghuur en op het ambtshalve op de kiezerslijst brengen van loonkiezers, in wier omstandigheden geen veranderingen zijn gekomen.

Het debat over het *lager onderwijs* werd beheerscht door een aanval van den heer Staalman op de openbare onderwijzers. Hij verweet hun eenerzijds laffe vrees; zij zouden niet voor hun beginselen durven uitkomen, maar op listige wijze het socialisme in de school binnensmokkelen; anderzijds stookte hij tegen hen, omdat zij meermalen weigerden om aan oranjefeesten mee te doen en omdat de liberale regeering geen socialistisch onderwijzer durft ontslaan. Het

geval van het liberale schoolhoofd Dijkema te Saaxumhuizen, die drie boerenarbeiders broodeloos maakte omdat zij hun kinderen naar de bijzondere school stuurden, trachtte hij ook al den socialistischen onderwijzers in de schoenen te schuiven. Ketelaar, Van der Zwaag en Troelstra kwamen achtereenvolgens voor de gewetensvrijheid der onderwijzers op. De laatste toonde aan hoe de heer Staalman in den Helder het bestaan van de soc. dem. onderwijzers Jansen en Reitsma in gevaar heeft gebracht, en ook overigens tegenover socialistische matrozen en dergelijken den aanbrenger pleegt te spelen bij de autoriteiten.

Tegen de **dure en nuttelooze marine** werd bij deze begrooting weer eens opgekomen door Van Kol.

Zweden, Denemarken, en Noorwegen worden met onbeduidende uitgaven voor marine, Zwitserland en België zonder schepen voor vlagvertoon, in het buitenland evengoed vertegenwoordigd als Nederland. Voor de verdediging van Nederland worden noodig geacht 5 groote pantserschepen, 5 kleine pantserschepen, 3 ongepantserde monitors, 21 groot model torpedobooten, 12 klein model dito, 14 kanonneerbooten, samen 60 oorlogschepen, die 34 millioen zullen kosten. Daarmede zal de zeegrens worden verdedigd, terwijl van verdediging der landgrens geen sprake is. Men wil ook uitvallen doen met die schepen en den vijand op de kust bestoken. „Waarom heeft Nederland zulk een dure oorlogsvloot noodig, terwijl Zweden en Denemarken nauwelijks $^1/_4$ Noorwegen $^1/_6$ en België niets voor hun zeemacht uitgeven? Waarom hebben wij als kleine mogendheid een marinebudget van 16 millioen, doch Turkije geen 8 en Oostenrijk-Hongarije slechts 7 millioen gulden?" Wij slaan toch een lilliputterig figuur tegen Duitschland, Frankrijk, Rusland en Engeland, met hun jaarlijksche begrooting van 90, 146, 158 en 319 millioen gulden. „Wat beteekenen onze gepantserde eskaders tegen de 66 slagschepen en de 112 kruisers der engelsche marine? Onze torpedobooten tegen de 184 van die mogendheid?"

De Engelsche *Majestic* kost meer dan 3 van onze *Kortenaers*; de kruiser *Terrible* heeft een waterverplaatsing van 14200 ton, ons nieuwe type 5000. Hij loopt 22.4 mijl per uur, ons schip 16; hij herbergt 900 officieren en manschappen, ons schip 320.

Wij hebben van 1848 tot 1887 238 millioen uitgegeven voor marine; „wir haben genug des grausamen Spiels" — wij hebben van het wreede spel genoeg!

Van der Zwaag konstateerde dat alleen voor marine meer wordt uitgegeven dan voor binnenlandsche zaken (hooger, middelbaar en lager onderwijs, kunsten en wetenschappen, landbouw enz.). Marine en oorlog wegen samen ongeveer op tegen binnenlandsche zaken en waterstaat, handel en nijverheid.

Troelstra kwam weer krachtig op tegen de geldverspilling aan oorlog.

Hij haalde de woorden van graaf Posadowsky in den Duitschen Rijksdag aan: De behoefte aan een vloot komt steeds meer op den voorgrond, hoe meer kapitalen wij in het buitenland hebben. „De zes grootste landen van Europa hebben jaarlijks een oorlogsbudget van f 2150 millioen, in Europa zijn voortdurend $4^1/_2$ millioen mannen onder de wapenen, 10 millioen soldaten kunnen worden gemobili-

seerd, met een reserve van 34 millioen, „verkorting van den oefeningstijd schijnt het masker te zijn waaronder de uitbreiding van het leger moet plaats vinden."

Hoe meer de groot-industrie zich uitbreidt, hoe meer men elkander op de wereldmarkt verdringt, des te meer dringt zich het militairisme als een noodzakelijkheid op. Daarom: *vervloekt zij het kapitalisme, dat de moeder van den oorlog is!*

Schaper protesteerde ook tegen het *afbeulen* der soldaten *bij de manœuvres*: bij de manœuvre op 25 Augustus in den omtrek van Den Haag gehouden, vielen de mannen bij tientallen neer; den volgenden morgen meldden er zich tusschen de 300 en 400 ziek. De minister erkende, dat hardingsoefeningen voor onze troepen een onding zijn.

De *zedelijkheid van het militarisme* kwam ter sprake, doordat Troelstra ertegen opkwam, dat de minister geen godsdienst-onderwijs wil laten geven aan militairen door den Zutfenschen predikant Van den Bergh van Eysenga, daar deze het militairisme in hooge mate onzedelijk had genoemd en aan den dienstweigeraar De Bruijn hulde had gebracht wegens zijn moed.

Bij de begrooting van het *vestingstelsel* betoogde Van Kol aan de hand van deskundigen, dat al het geld, voor vestingen uitgegeven, begraven geld is; onze partijgenooten stelden voor de vestingbegrooting te verminderen met f 310,000, bestemd voor bomvrije gebouwen in de forten bij Penningsveer, Krommeniedijk, Zuidwijkermeer en Den Ham, en met f 202,000 voor pantsers aan de forten Vijfhuizen, Spaarndam, Velsen, St. Aagtendijk en Veldhuis. De minister had eenvoudig opnieuw op de begrooting gebracht, wat de Kamer hem het vorige jaar had geweigerd, en er nog geld voor nieuwe forten bijgevraagd. De Kamer nam niet eens de moeite, ook maar in woorden zich hiertegen te verzetten. Het eerste amendement werd *verworpen* met 71 tegen 9 stemmen; het tweede ingetrokken.

Bij de Waterstaatsbegrooting kwamen de Soc. dem. afgevaardigden weer krachtig op voor de belangen van verschillende kategoriën in dienst van het rijk staande arbeiders, Troelstra sprak ook nog voor de **Stenografen**, Van Kol voor **uit Duitschland gezette arbeiders**. Van der Zwaag kwam op tegen de **loonbeweging der Amsterdamsche rechters**. Schaper vroeg voor de getrouwde onderofficieren het recht om naar huis te gaan slapen, en wees op de lage loonen der **militaire ziekenoppassers** en der geëmployeerden bij het centrale magazijn van militaire kleeding te Amsterdam en Troelstra drong weer aan op betere positie voor de **rijkskleermakers** te Delft.

De **arbeidsduur der spoorwegmannen** werd weer door Van Kol ter sprake gebracht. Hij keurde het af, dat in het Kon. Besluit ter uitvoering van art. 113 voor machinisten, stokers, remmers en kondukteurs niet de 10-urige arbeidsdag is voorgeschreven, zoodat deze in één etmaal 16, in 3 etmalen 42 en in 14 etmalen 168 uren aan den arbeid mogen worden gehouden. Hij toonde verder aan, dat ten opzichte van den rusttijd, de Zondagsrust en den etenstijd ettelijke leemten in het K. B. voorkomen, terwijl door de spoorwegmaatschappijen tal van overtredingen worden gepleegd. Door het niet openbaar maken van de vergunningen tot ontheffing maakt de minister de kontrôle over het

naleven van het K. B. aan het personeel onmogelijk. De minister beloofde, de vergunningen ter kennis van het personeel te zullen brengen.

(Ook voor de behandeling van het wetsontwerp op den **Leerplicht** zie men de brochure „Het Schuldregister der Regeering.")

In het algemeen trachtten de Soc.-Dem. gedaan te krijgen dat de invoering van leerplicht zou zijn een maatregel die het volkskind ten volle ten goede kan komen, weshalve zij zaken eischten als verbod van arbeid voor schoolplichtige kinderen, schoolvoeding en -kleeding enz. enz. De heeren wilden echter niets aan, de regeering liet zich alles welgevallen om de stemmen van een paar katholieken te winnen, en daarom zagen de soc.-dem. zich verplicht tegen de wet te stemmen, hetwelk zij deden na de volgende verklaring te hebben afgelegd, die door Troelstra, ook namens Van Kol en Schaper, werd voorgelezen:

„De leden der soc. dem. arbeiderspartij in de Staten-Generaal hebben als voorstanders van voldoend algemeen verplicht lager onderwijs, bij de behandeling van het wetsontwerp tot invoering van den leerplicht op velerlei wijzen getracht dit ontwerp in onzen geest en ten bate der volksklassen te verbeteren. Zij maakten zich tot tolk der eischen, door duizenden arbeiders, in het landelijk onderwijscomité georganiseerd, herhaalde malen geuit.

Onze bescheiden eischen op sociaal gebied werden echter onverbiddellijk afgewezen door allerlei excepties en uitvluchten, ofschoon men de rechtvaardigheid en noodzakelijkheid daarvan niet kon betwisten. De door ons toegestoken hand werd geweigerd en het ontwerp in een zeer belangrijk opzicht nog verslechterd.

Thans gereed, ons eindoordeel over dit wetsontwerp te bepalen, protesteeren wij in naam van het kind der armen tegen den hardnekkigen tegenstand dien wij bij de verbonden rechterzijde, bij het meer conservatieve gedeelte der liberale partij en bij de Regeering hebben ontmoet. Uit medegevoel voor de mingegoeden, die men tot economische offers dwingt, zonder eenig streven om hen daarin tegemoet te komen, — ter wille van het verplichte volksonderwijs, dat door verwerping van dit, door zijn onvoldoenden leertijd en talrijke vrijstellingen al te onvolledig geworden schijnwetje op den duur meer gebaat dan geschaad zal worden, daar zij eerder zal leiden tot werkelijken leerplicht op het door ons ingenomen sociale standpunt, het eenige waarop afdoende regeling mogelijk is, — ter wille van volksontwikkeling en van sociale hervorming, achten wij ons verplicht, aan dit wetsontwerp onze stem te *onthouden*."

Het ontwerp werd met 50 tegen 49 stemmen aangenomen.

De sociaal-demokraten stemden tegen het **arbitragetraktaat**, dat uit de vredeskonferentie was voortgevloeid, en dat de indruk maakte van een jammerlijke spotternij, op het oogenblik dat een der naties die deelnam aan de vredeskonferentie, bezig was het kleine volk van Nederlandschen stam in Zuid-Afrika in bloed te smoren.

Van Kol bestreed de wet die de **nieuwe geweren** brengen moest en die ons f 1.550,000 kosten.

Bij de **kinderwetten** deden de soc. dem. voorstellen ten bate van een humanere behandeling der z.g. jeugdige misdadigers. Zoo stelden zij voor de kinderen die ter beschikking van de regeering werden gesteld niet in een rijksopvoedingsgesticht of in een z. g. weldadige inrichting, maar in een gezin te plaatsen. Een voorstel om

de kinderen beneden 12 jaar in alle geval uit de handen der rechters te houden, werd door Troelstra gedaan en verdedigd. Hij meende dat het niet moest kunnen voorkomen, dat, gelijk te Leeuwarden was geschied, tegen een meisje van 11 jaar voor het stelen van 3 centen 3 jaar gevangenisstraf werd geëischt; Regeering en Kamer dachten daar anders over. De minister wilde zelfs „kleine monsters" van 2½ jaar reeds vervolgen en hij heeft zijn zin gekregen.

Voor de toenemende misdadigheid onder de jeugd gaf de regeering *vier oorzaken* op: *de algemeene sociale misstanden*, de ouders, de straffeloosheid en *de fouten in ons strafstelsel*. Dit geeft te denken, zei Troelstra. De maatschappij is oorzaak van misdaden, zij straft die misdaden, door haar zelf veroorzaakt, en zij straft ze zoo, dat daardoor weer nieuwe misdaden worden gekweekt. Aangewezen ware het, dezen weg te verlaten, en de bestraffing van jeugdige personen in het algemeen over te brengen naar de raden van voogdij. De minister huiverde daarvan. Hij acht de rechtspraak alleen veilig bij „den onafhankelijken, onafzetbaren rechter." Troelstra stelde daartegenover, dat de opleiding, benoeming en bevordering der rechters allerminst een waarborg zijn voor hun opvoedkundige kennis.

De Rijksopvoedingsgestichten werden bij deze wetten, gelijk vanzelf spreekt, in het debat betrokken. Een veel grooter aantal kinderen dan voorheen zal daar worden geplaatst, dat is geen reden tot vreugde, meende Troelstra, zoolang wij een minister van Justitie hebben, die omtrent deze gestichten *volkomen gerust* is. De minister vond die bewering niet netjes. Hij had nooit gezegd, dat hij volkomen gerust was, alleen hierop was hij volkomen gerust, dat in den regel de rijksopvoedelingen niet worden mishandeld. Hij erkende zelfs, dat vooral het paedagogisch element er veel meer op den voorgrond moet treden. Van Kol was door die verklaring nog niet volkomen gerust. De kinderen zullen in de R. O. G. een stelselmatige en langdurige opvoeding krijgen, zij worden er aan een slechte omgeving onttrokken, en hun karakter wordt er gevormd. Zoo is de theorie van den minister. Maar de praktijk is, dat van de 518 ontslagenen 27 timmerman zijn, 7 letterzetter, geen enkele touwslager, 26 kleermaker, maar die hebben slechts boevenpakken leeren maken, en de anderen leeren zakjesplakken, blauwverven, ruilebuiten, schoorsteenvegen enz. De opvoeders zijn gepasporteerde militairen, het onderwijs is er slecht, sexueele uitspattingen komen er veelvuldig voor, het klikstelsel werd te Alkmaar door den direkteur aangemoedigd, mishandeling komt nog steeds voor.

Een van de laatste onderwerpen van debat waren de *straffen in tuchtscholen* en rijksopvoedingsgestichten. Zij zijn: 1°. verbod van brieven schrijven of ontvangen, bezoek ontvangen, en dergelijke, 2°. water en brood, 3°. cachot, 4° boeien. De soc. dem. stelden voor, de boeien te doen vervallen, wat werd verworpen met 48 tegen 21, en om niet gelijktijdig twee straffen op te leggen, wat met 65 tegen 4 stemmen werd verworpen.

Van Kol interpelleerde den minister van justitie over het afwijzen van het gratie-adres van Troelstra's vader in zake de maand gevangenisstraf die deze had gekregen wegens zijn poging om door publiek onder eede afgelegde getuigenis een oplossing der **zaak-Hogerhuis** te krijgen. De Kamer schaarde zich achter den minister

en met 60 tegen 12 stemmen zonden de heeren hun kollega de kast in.

Nog werd in dit jaar behandeld de kwestie der **gemeentebelastingen**, waarbij de soc. dem. streden voor de vrijheid der gemeentebesturen om den hoofdelijken omslag progressief te heffen. Troelstra diende een motie in om het voorstel van de regeering dat die vrijheid geheel aan banden legde, niet te behandelen. Deze motie werd echter met 39 tegen 28 stemmen verworpen.

Schaper verdedigde nog de instelling van een eenvoudig **examen van machinisten**, waarvan het gevolg zou zijn, dat niet meer allerlei niet-vakmannen bij stakingen van machinisten als onderkruiper zouden kunnen spelen.

Hiermede was voor dit jaar het werk afgeloopen.

Het vierde jaar.

Bij het adresdebat dat als elk jaar plaats vond, kwam Schaper krachtig op tegen de aanmatiging der Eerste Kamer die de Ongevallenwet verworpen had en meende dat als het zoo voortging, op afschaffing van de Eerste Kamer moest worden aangestuurd. Hij stelde voor in het adres van antwoord, bij de zaken waaraan de Kamer hare werkkracht wil besteden, de Ongevallenwet te noemen, en daaraan toe te voegen: „Wij hopen, dat dan deze door de beslissingen van de andere Kamer der Staten-Generaal niet vruchteloos mogen worden aangewend." Natuurlijk durfden de heeren dergelijk voorstel niet aannemen.

In de eerste verdere zitting kwam de nieuwe editie van de **Ongevallenwet** in behandeling, die door de regeering na verwerping der eerste door de Eerste Kamer, was ontworpen.

Schaper sprak als woordvoerder der soc. dem. een krachtig protest uit tegen het zwichten dat de regeering had gedaan voor de plutokratische Eerste Kamer.

Zooals bekend, werd in dit nieuwe ontwerp den fabrikanten en verdere groote werkgevers hun zin gegeven in zake de regeling der kosten van de ongevallenverzekering. Waar in de eerste editie der wet alle invloed van de betrokken werkgevers eruit gehouden was, werd die hier weer ingevoerd. De Soc.-dem. deden bij elk artikel hun best om de wet zoo goed mogelijk te doen zijn voor de arbeiders, maar een poging om de wet weer in haar oorspronkelijken vorm te herstellen, werd met 70 tegen 16 stemmen verworpen.

Ten slotte werd de bedorven ongevallenwet aangenomen en nog eens bewezen dat met deze regeering en Kamer geen land te bezeilen is.

Na deze ongevallenwet kwam de **kieswet**, de technische wijzigingen daarin.

Nu de regeering, hoewel in meerderheid bestaande uit menschen die zich tegen de kieswet-Van Houten hadden verklaard, thans die kieswet wilden laten voortbestaan en ze alleen technisch een beetje wijzigen, nu deden de sociaaldemokraten al hun best om uit die wijziging ten minste zooveel mogelijk kiesrecht voor de arbeiders te slaan.

Troelstra verweet vooral den minister Goeman Borgesius zijn ontrouw jegens het algemeen kiesrecht en stelde in het licht dat van ernstige sociale hervormingen niets komt zoolang het kiesrecht is onthouden aan de arbeiders.

Daartoe stelden ze allereerst voor den leeftijd waarop men kiezer kan worden te verlagen van 25 op 23 jaar. Dat voorstel kreeg 22 stemmen.

Verder stelden ze voor om de bepaling waarin wordt geëischt dat zij die voor hun grondbelasting kiezer willen zijn, minstens voor f 1 aangeslagen moeten zijn, te laten vervallen, en voor iederen aanslag het kiesrecht te verleenen. Hiervoor stemden slechts 9 der burgerlijke heeren, met de socialisten.

Dan stelden de soc.-dem. voor het kiesrecht toe te kennen aan leden van Kamers van Arbeid en bestuurders van erkende werkliedenvakvereenigingen. Dit amendement werd verworpen met 52 tegen 31 stemmen.

Vervolgens stelden zij een amendement om het mogelijk te maken dat ook seizoensarbeiders kiezers worden, door geen onafgebroken diensttijd te eischen voor loonkiezers. Ook dit werd verworpen.

Eindelijk namen de heeren eens een van de Soc.-dem. amendementen aan, nl. een waarbij een diensttijd gedurende twee maanden kan onderbroken zijn door werkeloosheid of werkstaking en toch tellen als zijnde onafgebroken geweest.

Verder een amendement om het inkomen der vrouw en gedeeltelijk dat der kinderen meetetellen bij het loon, en zoodoende aan de voor loonkiezers geëischte som te komen.

Bij de kwestie wat onderstand is, stelden onze partijgenooten voor niet alleen geneesmiddelen maar ook wegens ziekte verstrekte versterkende middelen als buiten onderstand vallende, te beschouwen.

Ook stelden zij voor dat het verschil van eischen voor gemeenteraadskiezers en Kamerkiezers zou wegvallen, dat alle Kamerkiezers tevens gemeenteraadskiezers zouden zijn. Ook dit amendement werd verworpen, met 54 tegen 30 stemmen.

Al deze verwerpingen, maar voornamelijk nog die van de afschaffing der eigen aangifte van loon- en huurkiezers, maakten dat de technische wijziging de kieswet in hare gevolgen zoo goed als niets heeft beteekend voor de uitbreiding van het kiesrecht.

Een voorstel om de aanplakking der kandidatenlijst te laten vervallen alsook een om de stembus open te houden tot 's avonds 8 uur, dus tot na werktijd, werden verworpen.

Ook in deze weigerde dus de Kamer de kieswet ten behoeve dergenen die niet meester zijn over hun tijd, te verbeteren.

Bij de **Indische begrooting** streed Van Kol weer zijn ononderbroken strijd voor de belangen van de uitgezogen Javaan.

De toestand van den Javaan gaat achteruit; het rijstgebruik verminderd; de geringste tegenspoed veroorzaakt hongersnood; de veestapel wordt voortdurend slechter; 25 millioen Javanen kleeden zich jaarlijks met een waarde van 20 millioen gulden. Het inkomen van den landbouwer bedraagt f 31,— per jaar, hij moet f 6.60 aan belasting betalen; de minister helpt hem met een postspaarbank, waar hij de 3½ cent naar toe kan brengen die hij voor voedsel over houdt. Voor het onderwijs van 65,000 Europeanen wordt jaarlijks f 2,700,000 uitgegeven, voor dat van 25 millioen inlanders nauwelijks 1½ millioen.

En dat, terwijl de Nederlandsche kapitalisten aan Indië schatten verdienen. In het slechte tabaksjaar 1898 werd nog 3½ millioen winst gemaakt, 28 mijnmaatschappijen kregen alleen voor den inbreng van

concessiën 35 millioen, zonder dat er een spade in den grond was gestoken. Landbouw, mijnbouw, handel, scheepvaart en industrie, komen geheel in handen van de blanken, de inlander wordt de uitgezogen proletariër!

En weer kwam Van Kol heftig op tegen den **Atjeh-oorlog**, dien de Ned. Regeering voortzet en die ze door de Javanen laat betalen.

En daarna onthulde hij de **koelieschandalen**, te Deli, de streek waar onze groote Tabaksmaatschappijen hunne reusachtige dividenden vandaan halen. De schandelijkste mishandelingen van Chineesche koelies werden door Van Kol medegedeeld. Geheele scheepsladingen van deze menschen worden uit China overgebracht, dan zien zij er goed uit, maar in korten tijd vallen zij af, vermageren en sterven. De kapitalisten spelen zelf voor rechter, het is voorgekomen dat een koelie die het een of andere misdrijf niet wilde bekennen, met gloeiende ijzers gebrand werd tot hij bekende.

Van uit Java worden meisjes naar Deli gebracht om voor prostituées te dienen. Een Chineesche koelie die een administrateur van een plantage een slag in het gezicht gaf, werd tot straf aan zijn staart opgehangen. Men liet hem den geheelen nacht hangen en den volgenden morgen vond men hem met losgescheurden hersenpan.

Van 110 Chineesche koelies die voor één jaar naar Palembang kwamen, stierven in dat jaar 35 pCt.! Van een andere bezending die Nov. '99 kwam overleed in 6 maanden tijds 70 pCt.!!

Van dit alles heeft zich het bestuur niets aangetrokken.

Dit zijn slechts eenige van de vele verschrikkelijke stalen van koeliemishandeling die door Van Kol werden gesignaleerd en waaromtrent onderzoek is toegezegd.

Ook thans weer protesteerde Van Kol tegen de bezetting van Nieuw-Guinea, die nu reeds op moord is uitgeloopen en die nog verder onheil in zich bergt. Wij hebben het recht niet iets te zeggen tegen het optreden der Engelschen in Transvaal, zoolang wij zelf telkens en telkens andere volkeren aan ons gezag pogen te onderwerpen.

Bij de Staatsbegrooting werd allereerst een groot debat gevoerd over het algemeen kiesrecht, waarbij onze partijgenooten krachtig aandrongen op **grondwetsherziening** om daartoe te komen.

Van Kol bracht bij deze beraadslagingen het schieten op stakers te Dordt ter sprake, dat geschiedde door waarschijnlijk dronken mariniers. Die stakers hebben meer kogels om hun ooren hooren fluiten dan de gezamenlijke Nederlandsche generaals!

Dit was de eerste maal dat in Nederland op de arbeidersbeweging met scherp is geschoten, de twijfelachtige eer daarvan komt toe aan het ministerie van sociale rechtvaardigheid!

Krachtig kwam Troelstra op tegen het **misbruik van den godsdienst** dat er in de politiek gemaakt wordt. In de Kamer beheerscht de godsdienst nooit de kwesties, maar het klassebelang. Bijna altijd stemmen anti-revolutionairen en katholieken met liberalen mede, nooit zijn de partijen zuiver gescheiden. Zelfs bij den leerplicht was dat niet het geval.

Bij voorbaat kwam Troelstra reeds op tegen het ontwerp van den heer Cort van der Linden, dat door de arbeiders **de Tuchthuiswet** is genoemd en dat gericht is tegen de arbeidersklasse in haar socialen strijd.

Ook nu weer bekritiseerde Troelstra de houding der regeering in de **Zaak-Hogerhuis,** terwijl Van Kol de ellendige toestanden in het **Rijksopvoedingsgesticht** te Alkmaar ter sprake bracht.

Van Kol verhief zijn stem nog voor de opname van de **gemeente-ambtenaren** met hun weduwen en weezen in het Rijkspensioenfonds van burgerlijke ambtenaren, maar de regeering wilde er voorshands nog niet van weten.

Troelstra kwam op tegen het **verbieden van straat-betoogingen** door burgemeesters. Die van Amsterdam verbood de 1-Meibetooging en de Leeuwarder die voor de Ongevallenwet. Dit had voor gevolg dat de minister ten minste de opvatting van den Leeuwarder burgemeester onjuist achtte.

Schaper drong er op aan dat de burgemeesters zouden worden gekozen door de gemeentenaren, Van Kol drong aan op **krankzinnigen-verpleging in de gezinnen,** in plaats van in gestichten. Van de meer dan 7000 krankzinnigen zijn zeker 5000 niet gevaarlijk.

Schaper drong nog aan op betere behandeling der klerken van de ontvangers en Van der Zwaag deed hetzelfde voor de klerken bij het kadaster, allen eischen wat hooger loon.

Schaper protesteerde tegen het **afbeulen der soldaten,** bij de manoeuvres. Verleden jaar had de minister verklaard dat de hardingsoefeningen niet noodig zijn, en toch had spr. nu een lang lijstje van staaltjes, zelfs van zulke waar men de menschen heeft laten loopen met 24 K.G. verpakking op het lichaam. Te Breda bleven van de 423 man 20 ziek achter en 15 werden later nog ongesteld.

Schaper drong ook aan op betere bereiding van het **voedsel der soldaten,** waarover hij bepaalde grieven opperde.

Van Kol kwam met klem op tegen het wegwerpen van nog meer geld aan vestingwerken, die totaal nutteloos zijn en stelde voor de f 350.000 die ook nu weer daaraan zouden worden besteed, in den zak te houden.

Ditmaal behandelde Schaper ook belangen der **spoorwegarbeiders en -ambtenaren.** Hij verhaalde het geval van den arbeider Mouw te Apeldoorn, die ontslagen werd omdat hij niet langer wilde werken dan de wet toelaat en een ander geval van willekeurig ontslag van een arbeider bij Utrecht. De geheele toepassing van art. 113 der spoorwet is gebrekkig, de meerderheid der stations hebben verlof gekregen er van af te wijken en een langeren diensttijd dan 10 uren te laten bestaan.

Op 3 Januari kwamen in de Tweede Kamer de wetsontwerpen ter sprake die genoemd zijn de **huwelijkswetten** en waarbij o. a. een ontwerp was om den aanstaanden gemaal der koningin al vast een pensioen te bereiden van f 150.000 per jaar, voor het geval hij weduwnaar werd.

Bovendien bestonden reeds plannen om deze vreemden prins allerhande baantjes te geven, hem lid van den Raad van State, generaal, Schout bij Nacht en wat dies meer zij, te maken, wat reeds is gebeurd.

Troelstra protesteert met klem tegen de onkiesche manier van doen, om bij een huwelijk van twee schatrijke jongelieden bij het huwelijk reeds bepalingen te maken, om hetgeen bij den dood van een hunner zal gebeuren. Tevens sprak hij den wensch uit dat het der koningin moge gelukken, haren gemaal smaak in te boezemen

voor zachtzinniger en edeler vermaken als waarvan de jeugdige Nimrod tot nog toe blijk had gegeven, en kwam tevens op tegen den dwang die op soldaten en ambtenaren is uitgeoefend bij het ophalen van geld voor huldeblijken.

Met de soc.-dem. stemden nog slechts 3 leden tegen het pensioen voor den man, die de rijkste vrouw des lands trouwt!

Op 19 Februari 1901 begon de Kamer met de behandeling der **Legerwetten** van den minister Eland. De hoofdinhoud dezer wetten was dat we in plaats van 3 regimenten infanterie plus het regiment grenadiers en jagers, twaalf regimenten infanterie en nog twee regimenten vesting-infanterie zouden krijgen. Dan nog 6 batterijen veld-artillerie meer. De jaarlijksche lichtingen zouden van 11000 man stijgen tot 17500 man. Daarvan zouden 600 geen miliciens zijn. De rest wordt verdeeld: 11700 manschappen die volledig worden geoefend, en 5200 die onvolledig worden geoefend. De eerste zouden *minstens* 8½ maand dienen, en de minister hield het recht de infanterie 1 en de bereden wapens 1½ jaar onder de wapens te houden. De onvolledig geoefenden zouden minstens 4 maanden dienen.

Troelstra hield bij beraadslaging over dit wetsontwerp een **anti-militairistische** rede, waarbij hij het oordeel van tal van deskundigen aanhaalde die ons militairisme totaal nutteloos achtten. De oud-minister Seyffardt heeft aangetoond hoe nutteloos onze vestingwerken zijn.

In de laatste 20 jaren is voor militaire doeleinden 680 millioen uitgegeven en dat in hoofdzaak voor een stelling die ook door den militairen medewerker van *Het Vaderland* een muizenval werd genoemd, nl. de stelling-Amsterdam. Als dat geld een assurantie-premie is, dan zijn wij veel te hoog verzekerd.

Het verloop der verhandelingen over deze wetten zij hier slechts zeer kort medegedeeld omdat er meer uitvoerig over zal worden gehandeld in een brochure over het militairisme, die ter perse is.

Toen door aanneming van een amendement waarbij de diensttijd voor de infanterie in de wet werd vastgesteld op 8½ maand, minister Eland zijn ontslag nam, werd deze vervangen door generaal Kool en voor deze autoriteit waren alle burgerlijke elementen in de Kamer zóó bang, dat hij in de wet wist opgenomen te krijgen een artikel, waarin staat dat, ingeval het belang van den dienst het eischt, bijna de geheele infanterie 4 en de andere wapens 6 maanden langer onder de wapens kunnen worden gehouden.

De kosten dezer legerwetten die in den aanvang werden geraamd op een som van f 235.000 hooger dan de tegenwoordige oorlogsbegrooting, zullen nu minstens 1½ millioen meer gaan kosten en de minister van financiën verklaarde zich bereid die som te verschaffen. Het geld was heelemaal geen bezwaar! Dat is alleen het bezwaar als het pensioneering van arbeiders of andere sociale maatregelen geldt!

Bij deze legerwetten bracht Schaper het **kazerneleven** ter sprake en kwam vooral op tegen de zedelooze discipline. Deze legerwet die het militairisme in ons land weer geweldig versterkt, werd ten slotte aangenomen met 59 tegen 38 stemmen.

Gedurende de schorsing der legerwetten werd de **woningwet** nog behandeld, waarbij de socialdemokraten trachtten zooveel moge-

Q 56878-A

lijk gedaan te krijgen en wezen op de ergerlijke woningtoestanden. Schaper hield een uitvoerige rede.

In den Haag woont 71 pCt. van de arme bevolking in hofjes achter de mooie huizen. De kindersterfte is in de hofjes 24 per 1000 grooter dan daarbuiten.

In Amsterdam zijn nog altijd duizenden kelderwoningen en een groot percentage der bevolking woont in eigenlijk onbewoonbare woningen. Na een krachtige kritiek op het lapwerk van het partikuliere initiatief konkludeerde spreker dat de gemeente met de meeste kracht den woningbouw ter hand moet nemen.

In de laatste zittingsdagen van deze vierjarige periode streden de sociaaldemokraten bij de behandeling der wijzigingen in de **onderwijswet** mede voor betere positie der onderwijzers en daarna deed Troelstra nog een laatste poging een uitspraak te krijgen ten gunste van **algemeen kiesrecht.**

Op 7 Mei jl. kwam de volgende motie van Troelstra in behandeling:

„De Kamer, overwegende dat de definitieve regeling van het kiesrecht noodzakelijke voorwaarde is voor voldoende sociale wetgeving en dat daarvoor herziening der grondwettelijke bepalingen omtrent het kiesrecht den weg moet banen, gaat over tot de orde van den dag."

En weer weigerde de Kamer een stap te doen naar de mondigverklaring van de groote massa van het volk achter de kiezers en met 65 tegen 20 stemmen werd de motie verworpen.

Het kiesrecht zal op het vasthoudend kapitalistisch parlement *veroverd* moeten worden door een eendrachtigen, krachtigen strijd!

In de allerlaatste dagen wist Van Kol nog gedaan te krijgen dat de minister van Justitie de uitzetting van den Belgischen bootwerker Fabri, die tegen alle wetten is door de plaatselijke autoriteiten van Roozendaal over de grenzen was gebracht, afkeurde.

* * *

En thans moeten wij achter de opsomming van wat de soc. dem. leden in het parlement deden, hoe ze er werkten en hoe ze er streden een konklusie moeten zetten.

Deze kan kort zijn. Dat vele voorstellen, verreweg de meesten, door den onwil der kapitalistische vertegenwoordigers werden verworpen, wijst op ééne groote, onafwijsbare noodzakelijkheid: versterking der soc. dem. kamergroep.

Willen de arbeiders en zij die de positie der arbeidersklasse met ons willen maken van een onderdrukte tot een zelfregeerende; willen zij de menschheid langs den weg van het socialisme brengen in een beteren tijd; willen zij medewerken de arbeidende klasse te redden van kapitalistische druk en uitbuiting, dan is thans een groote, krachtige stap in die richting te doen, door met groote kracht en energie op te treden bij de stembus en vele, vele kapitalistische afgevaardigden, liberalen, klerikalen, radikalen of hoe ze mogen heeten, te vervangen door vertegenwoordigers der arbeidersklasse, door de mannen die de kandidaten zijn der *Sociaaldemokratische Arbeiderspartij!*